

2018
EUROPEJSKI ROK
DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO
[#EuropeForCulture](#)

EUROPEJSKIE RAMY DZIAŁANIA W ZAKRESIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

DOKUMENT ROBOCZY SŁUŻB KOMISJI

PDF	ISBN 978-92-76-03436-0	doi:10.2766/0212	NC-03-19-331-PL-N
-----	------------------------	------------------	-------------------

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2019

© Unia Europejska, 2019

Zdjęcia: © Shutterstock

Ponowne wykorzystanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Ponowne wykorzystanie dokumentów Komisji reguluje decyzja 2011/833/UE (Dz.U. L 330 z 14.12.2011, s. 39).

Wykorzystywanie lub powielanie zdjęć i innych materiałów, co do których UE nie przysługują prawa autorskie, wymaga bezpośredniej zgody właściciela praw.

SPIS TREŚCI

4

1. WPROWADZENIE

5

2. DLACZEGO POTRZEBNE
SĄ RAMY DZIAŁANIA W ZAKRESIE
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO?

7

3. ZAKRES I POZIOM AMBICJI
EUROPEJSKICH RAM DZIAŁANIA
W ZAKRESIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

8

4. ZASADY EUROPEJSKICH
RAM DZIAŁANIA W ZAKRESIE
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

10

5. PIĘĆ FILARÓW

15

6. WNIOSEK

16

ZAŁĄCZNIK • PIĘĆ FILARÓW,
14 GRUP DZIAŁAŃ

1. WPROWADZENIE

Dziedzictwo kulturowe jest dobrem wspólnym przekazywanym z pokolenia na pokolenie.

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego 2018¹ miał na celu uczczenie dziedzictwa kulturowego jako wspólnego zasobu, podnoszenie poziomu wiedzy na temat naszej wspólnej historii i wartości oraz wzmacnianie poczucia przynależności do wspólnej europejskiej przestrzeni kulturowej i politycznej. Zapewnił on sprzyjające warunki dla nadania kwestii dziedzictwa kulturowego wyższego priorytetu w działaniach politycznych UE w ramach podejścia zintegrowanego.

Na szczycie przywódców w Göteborgu w listopadzie 2017 r. szefowie państw i rządów potwierdzili swoje zaangażowanie na rzecz Unii, która chroni europejskie dziedzictwo kulturowe i propaguje różnorodność kulturową. Rada Europejska w grudniu 2017 r. podkreśliła, że Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego jest doskonałą okazją do zwiększenia świadomości na temat społecznego i gospodarczego znaczenia kultury i dziedzictwa.

Europejskie ramy działania w zakresie dziedzictwa kulturowego, ogłoszone w ramach Nowego europejskiego programu na rzecz kultury², stanowią odpowiedź na wezwanie przywódców europejskich i zainteresowanych stron z sektora kultury. Ramy mają na celu opracowanie dalszych konkretnych działań w oparciu o dorobek Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego.

Ramy działania służą propagowaniu i wcieleniu w życie zintegrowanego i partycypacyjnego podejścia do dziedzictwa kulturowego, a także włączeniu dziedzictwa kulturowego w główny nurt polityki UE. Podejście to popierają: Parlament Europejski³, Rada Unii Europejskiej⁴, Komitet Regionów⁵ i Komitet Ekonomiczno-Społeczny⁶.

1 Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/864 z dnia 17 maja 2017 r. w sprawie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego (2018 r.).

2 Komunikat Komisji pt. „Nowy europejski program na rzecz kultury”, COM(2018) 267.

3 Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 września 2015 r. w sprawie dążenia ku zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa kulturowego w Europie (2014/2149(INI)), Dz.U. C 316 z 22.9.2017, s. 88.

4 Konkluzje Rady z dnia 21 maja 2014 r. w sprawie dziedzictwa kulturowego jako strategicznego zasobu zrównoważonej Europy (Dz.U. C 183 z 14.6.2014, s. 36); konkluzje Rady na temat zarządzania partycypacyjnego dziedzictwem kulturowym (Dz.U. C 463 z 23.12.2014, s. 1); konkluzje Rady w sprawie potrzeby wyeksponowania dziedzictwa kulturowego we wszystkich politykach UE (2018/C 196/05) (Dz.U. C 196 z 8.6.2018, s. 20).

5 Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Ku zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa kulturowego w Europie (Dz.U. C 195 z 12.6.2015, s. 22.).

6 Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wkład obszarów wiejskich Europy w Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego 2018 z myślą o zapewnieniu zrównoważonego rozwoju i spójności między obszarami wiejskimi a miejskimi”.

2. DLACZEGO POTRZEBNE SĄ RAMY DZIAŁANIA W ZAKRESIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO?

DZIAŁANIA PO EUROPEJSKIM ROKU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego był szeroko zakrojoną, sprzyjającą włączeniu społecznemu inicjatywą angażującą wszystkie instytucje UE⁷, wszystkie państwa członkowskie UE⁸, dziewięć krajów partnerskich⁹ oraz szeroki krąg zainteresowanych stron z sektora kultury, w tym platformę European Heritage Alliance 3.3¹⁰. Odbyła się specjalna ogólnoeuropejska kampania informacyjna. W całej Europie zorganizowano ponad 11 700¹¹ wydarzeń, a ponad 10 000 inicjatyw otrzymało oficjalny znak Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego¹². Działania były skierowane do dużej i zróżnicowanej grupy odbiorców: do końca trzeciego kwartału 2018 r. specjalne działania objęły ponad 6 mln osób. Ponadto w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa 2018 w ponad 70 000 wydarzeniach w całej Europie udział wzięło 30 mln osób, które dzięki temu zyskały wiedzę na temat europejskiego wymiaru dziedzictwa kulturowego.

Komisja Europejska udostępniła znaczne środki finansowe na projekty związane z dziedzictwem kulturowym w ramach poszczególnych unijnych programów finansowania, wspierając podejścia skupione na człowieku, sprzyjające włączeniu społecznemu i zrównoważone. Kluczowym elementem było również wzmacnianie synergii z innymi strategiami sektorowymi, a w działaniach podejmowanych w ramach Europejskiego Roku uczestniczyło 19 służb Komisji Europejskiej.

Celem przedmiotowych ram działania jest wykorzystanie sprzyjających warunków stworzonych w ramach Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego i kontynuowanie szeregu działań krótko- i średnioterminowych. Ramy zawierają przegląd zobowiązań podjętych w tym zakresie przez Komisję Europejską.

7 Parlament Europejski, Komitet Regionów i Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny zmobilizowały swoje zasoby, aby włączyć się w obchody Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego.

8 Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego był inicjatywą zdecentralizowaną. W państwach członkowskich UE inicjatywa ta została wdrożona przez krajowych koordynatorów wyznaczonych przez właściwe ministerstwa. Kraje stowarzyszone również wyznaczyły do tego celu koordynatorów krajowych.

9 Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Macedonia Północna, Serbia, Gruzja, Islandia, Norwegia i Szwajcaria.

10 <http://europeanheritagealliance.eu/>

11 Dane za I, II i III kwartał 2018 r.

12 Znak Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego (obejmujący logo, slogan i hasztag) można było stosować w przypadku działań, wydarzeń i projektów przyczyniających się do osiągnięcia co najmniej jednego celu Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego 2018 wymienionego w art. 2 decyzji (UE) 2017/864.

MOBILIZACJA ZAINTERESOWANYCH STRON

Ogłoszenie europejskich ram działania w maju 2018 r. doprowadziło do szeroko zakrojonej mobilizacji zainteresowanych stron.

W dokumencie pt. „Berlińskie wezwanie do działania”¹³ z czerwca 2018 r., przygotowanym przez Europa Nostra¹⁴, niemiecki Komitet Dziedzictwa Kulturowego¹⁵ i Fundację Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego¹⁶, wezwano do opracowania ambitnego Europejskiego Planu Działania na rzecz Dziedzictwa Kulturowego, jako trwałej spuścizny Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego [...], wszechstronnego i powiązanego z innymi kluczowymi agendami polityki i priorytetami UE. W dokumencie stwierdzono, że plan działania powinien być spójny z Konwencją ramową Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa¹⁷ i Europejską strategią na XXI wiek w obszarze dziedzictwa.

W dokumencie pt. „Berlińskie wezwanie do działania” podkreślono, że ramy działania powinny dodatkowo mieć znaczny wymiar zewnętrzny zgodnie z ustanowioną przez ONZ Agendą na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Wezwanie zostało podpisane przez ministrów kultury, posłów do Parlamentu Europejskiego, a także liczne organizacje zainteresowanych stron i zainteresowane strony będące osobami prywatnymi.

Culture Action Europe¹⁸ w swoim manifestie „Fast Forward Heritage manifesto”¹⁹ [„Szybka realizacja działań w zakresie dziedzictwa kulturowego”] z zadowoleniem przyjmuje współczesne rozumienie dziedzictwa kulturowego w kontekście Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego i wzywa do wdrożenia „integracyjnej i przyszłościowej definicji dziedzictwa kulturowego w ramach wszystkich strategii politycznych, programów i działań, a następnie dostosowywania definicji, celów i narzędzi”.

13 <http://www.europanostra.org/wp-content/uploads/2018/10/Berlin-Call-Action-Pol.pdf>

14 Europa Nostra jest ogólnoeuropejską federacją organizacji pozarządowych działających w dziedzinie dziedzictwa kulturowego.

15 Krajowy koordynator Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego w Niemczech.

16 Fundacja Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego (Stiftung Preussischer Kulturbesitz – SPK) jest instytucją kultury w Niemczech <http://www.preussischer-kulturbesitz.de/>

17 <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/199>

18 Culture Action Europe to duża sieć organizacji kulturalnych, artystów, działaczy, pracowników naukowych i decydentów.

19 <https://cultureactioneurope.org/advocacy/fast-forward-heritage/>

3. ZAKRES I POZIOM AMBICJI EUROPEJSKICH RAM DZIAŁANIA W ZAKRESIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Celem ram działania jest ustanowienie wspólnego kierunku działań związanych z dziedzictwem na poziomie europejskim, przede wszystkim w ramach strategii i programów UE. Mogą one również służyć jako inspiracja dla regionów i miast w Europie, jak również dla organizacji i sieci w dziedzinie dziedzictwa kulturowego podczas opracowywania ich własnych działań dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Ramy zostały przygotowane w drodze regularnej wymiany informacji z państwami członkowskimi UE, prezydencjami Rady UE, Parlamentem Europejskim, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, podmiotami działającymi w dziedzinie kultury oraz organizacjami międzynarodowymi, takimi jak Rada Europy i UNESCO. Opierają się one również na wnioskach wyciągniętych z dziesięciu długoterminowych projektów zatytułowanych „Inicjatywy europejskie”²⁰, przeprowadzonych przez Komisję Europejską w ramach wkładu politycznego w Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego. Do realizacji tych inicjatyw europejskich przyczyniło się szerokie grono służb Komisji, organizacji międzynarodowych i organizacji dziedzictwa kulturowego.

Ramy działania uzupełnią przedstawiony przez Radę nowy plan prac w dziedzinie kultury. W nowym planie prac przewiduje się organizację dobrowolnej współpracy między państwami członkowskimi UE w dziedzinie kultury w latach 2019–2022. Zrównoważony rozwój dziedzictwa kulturowego jest jednym z jego pięciu głównych nurtów i obejmuje szereg działań. Ponieważ działania te będą realizowane przy wsparciu Komisji Europejskiej, są one uwzględnione w opisywanych ramach.

Na szczeblu krajowym Komisja Europejska zwraca się do państw członkowskich o opracowanie, na zasadzie dobrowolności, podobnych ram w zakresie dziedzictwa w celu uzupełnienia opisywanych ram działania.

Europejskie ramy działania w zakresie dziedzictwa kulturowego wpisują się w przyjętą w 2017 r. przez Radę Europy strategię na rzecz europejskiego dziedzictwa kulturowego na XXI wiek, w określonej przez ONZ Agendę na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 oraz ramy z Sendai dotyczące ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych w latach 2015–2030²¹.

²⁰ https://ec.europa.eu/culture/content/overview_en

²¹ <https://www.unisdr.org/we/coordinate/sendai-framework>

4. ZASADY EUROPEJSKICH RAM DZIAŁANIA W ZAKRESIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

PODEJŚCIE CAŁOŚCIOWE

W europejskich ramach działania w zakresie dziedzictwa kulturowego uznaje się, że materialne, niematerialne i cyfrowe wymiary dziedzictwa kulturowego są nierozłączne i wzajemnie powiązane²². Działania prowadzone w tym zakresie zachęcają do szerszego zrozumienia ideałów, zasad i wartości, które są zakorzenione w dziedzictwie kulturowym Europy, w szczególności tych, które stanowią podstawę integracji europejskiej, wspierają kształcenie w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego interpretację.

W omawianych ramach działania dziedzictwo kulturowe traktuje się także jako zasób na przyszłość, który należy chronić, rozwijać i wspierać, również przez zachęcanie do tworzenia synergii ze współczesną twórczością. W ramach tego podejścia w centrum uwagi znajduje się człowiek, w związku z czym ważne jest zwiększanie dostępności i zaangażowania oraz powiększanie grona odbiorców, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności lokalnych, dzieci i młodzieży, a także osób niepełnosprawnych, dzięki czemu propaguje się włączenie społeczne i integrację społeczną.

Wreszcie zrównoważony rozwój i innowacje to główne zasady, na których opierają się ramy działania i przewidziane w nich podejście do dziedzictwa kulturowego.

WŁĄCZANIE W GŁÓWNY NURT I PODEJŚCIE ZINTEGROWANE

Omawiane ramy działania potwierdzają i wcielają w życie zasadę uwzględniania problematyki dziedzictwa kulturowego w poszczególnych obszarach polityki UE. W niniejszym dokumencie, w oparciu o komunikat Komisji z 2014 r.²³ oraz konkluzje Rady z 2017 r.²⁴, po raz pierwszy określono zintegrowane podejście do dziedzictwa kulturowego na poziomie europejskim. Podejście to uwzględnia różne obszary polityki UE: rozwój regionalny, rozwój obszarów miejskich i wiejskich, kształcenie i spójność społeczną, transformację cyfrową,

22 „Na dziedzictwo kulturowe składają się zasoby odziedziczone z przeszłości, we wszelkich swoich formach i aspektach – materialnych, niematerialnych i cyfrowych (powstałych w formie cyfrowej lub zdigitalizowanych), w tym zabytki, stanowiska, krajobrazy, umiejętności, praktyki, wiedza oraz przejawy ludzkiej kreatywności, a także zbiory chronione i zarządzane przez instytucje publiczne i prywatne, takie jak muzea, biblioteki i archiwa”, konkluzje Rady z dnia 21 maja 2014 r. w sprawie dziedzictwa kulturowego jako strategicznego zasobu zrównoważonej Europy (2014/C 183/08).

23 Komunikat Komisji „Ku zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa kulturowego w Europie”, COM(2014) 477.

24 EUCO 19/1/17 REV 1.

środowisko naturalne (w tym ochronę przyrody), turystykę, dostępność²⁵, agendę na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz przystosowanie się do zmiany klimatu, badania naukowe i innowacje, a także stosunki zewnętrzne.

KSZTAŁTOWANIE POLITYKI OPARTEJ NA DOWODACH

Podjęcie decyzji w oparciu o dowody jest tak samo ważne w przypadku dziedzictwa kulturowego jak w przypadku innych obszarów polityki. W tym względzie ramy obejmują szereg działań mających na celu mierzenie wpływu działań na dziedzictwo kulturowe. Za pośrednictwem swojego urzędu statystycznego – Eurostatu – Komisja Europejska będzie również w dalszym ciągu udoskonalać metodykę i narzędzia gromadzenia danych do celów statystyk w dziedzinie kultury we współpracy z urzędami statystycznymi państw członkowskich UE. Komisja będzie ponadto angażować się w podobne działania na szczeblu międzynarodowym, współpracując z organizacjami takimi jak Instytut Statystyki UNESCO²⁶ oraz z sieciami takimi jak Europejska Grupa ds. Statystyki Muzealnej²⁷.

WSPÓŁPRACA Z UDZIAŁEM WIELU ZAINTERESOWANYCH STRON

W ramach Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego przyjęto szczególne ramy zarządzania. Ramy te obejmowały: grupę koordynatorów krajowych z 28 państw członkowskich UE, 9 krajów stowarzyszonych²⁸ oraz komitet zainteresowanych stron²⁹ reprezentujący 38 europejskich sieci dziedzictwa kulturowego i organizacji międzynarodowych, utworzony w celu wspierania Komisji Europejskiej. Nowość tego podejścia polegała na szeroko zakrojonej i skutecznej koordynacji między państwami członkowskimi UE, instytucjami UE³⁰, społeczeństwem obywatelskim i poszczególnymi służbami Komisji Europejskiej.

Aby zachować ducha współpracy i kontynuować dialog polityczny, Komisja Europejska pracuje nad utworzeniem nieformalnej grupy ekspertów Komisji – **Forum Dziedzictwa Kulturowego**. Forum to będzie platformą konsultacji oraz wymiany pomysłów i najlepszych praktyk między wszystkimi wymienionymi wyżej podmiotami. Będzie ono służyło do śledzenia postępów we wdrażaniu ram działania. Celem forum będzie wspieranie polityki publicznej zapewniającej długoterminową wartość i trwałość europejskiego dziedzictwa kulturowego w oparciu o podejście zintegrowane.

25 UE i wszystkie jej państwa członkowskie są stronami Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, która stanowi zatem część porządku prawnego UE. Zapewnienie dostępności stanowi zasadę ogólną i obowiązek określony w art. 9 Konwencji. Podczas gdy Konwencja nie zawiera żadnego wyraźnego wyjątku dotyczącego obiektów dziedzictwa kulturowego i muzeów, Komitet do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych stwierdził, że zapewnienie dostępu do zabytków kulturowych i historycznych stanowiących część dziedzictwa narodowego może faktycznie stanowić w pewnych okolicznościach wyzwanie. Państwa-strony mają jednak obowiązek dążyć do zapewnienia dostępu do tych obiektów. Wiele zabytków i miejsc o znaczeniu dla kultury narodowej zostało udostępnionych w sposób pozwalający zachować ich kulturę i historyczną tożsamość i wyjątkowość.

26 UNESCO UIS <http://uis.unesco.org/>

27 European Group on Museum Statistics – EGMUS <https://www.egmus.eu/>

28 Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Macedonia Północna, Serbia, Gruzja, Islandia, Norwegia i Szwajcaria.

29 http://www.voicesofculture.eu/wp-content/uploads/2017/07/Stakeholder-committee_VoC.pdf

30 Parlament Europejski, Komitet Regionów i Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny były obserwatorami.

5. PIĘĆ FILARÓW

Omawiane ramy działania opierają się na pięciu następujących filarach:

1. dziedzictwo kulturowe na rzecz Europy sprzyjającej włączeniu społecznemu: uczestnictwo i dostęp dla wszystkich;
2. dziedzictwo kulturowe na rzecz zrównoważonej Europy: inteligentne rozwiązania na rzecz spójnej i zrównoważonej przyszłości;
3. dziedzictwo kulturowe na rzecz odpornej Europy: ochrona zagrożonego dziedzictwa;
4. dziedzictwo kulturowe na rzecz innowacyjnej Europy: mobilizowanie wiedzy i badań naukowych;
5. dziedzictwo kulturowe na rzecz tworzenia silniejszych partnerstw globalnych: wzmocnienie współpracy międzynarodowej.

Na każdy filar przypada ograniczona liczba grup działań³¹. W załączniku znajduje się szczegółowy opis 14 grup i działań, które te grupy obejmują.

Komisja Europejska realizuje działania opisane w ramach działania we współpracy z odpowiednimi instytucjami, organizacjami i partnerami. Działania te będą również uzupełniane inicjatywami uzupełniającymi prowadzonymi przez organizacje i społeczności reprezentujące zainteresowane strony z sektora kultury i dziedzictwa kulturowego, bez których dziedzictwo kulturowe przestałoby istnieć.

FILAR 1: DZIEDZICTWO KULTUROWE NA RZECZ EUROPY SPRZYJAJĄCEJ WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU

Dziedzictwo kulturowe może pozytywnie wpłynąć na życie ludzi i całe społeczeństwo europejskie. Jest to możliwe dzięki poprawie dobrostanu psychicznego i społecznego lub zwiększeniu skali włączenia społecznego³². Zaangażowanie w dziedzictwo kulturowe wspiera również poczucie przynależności

31 Działania opisane w dokumencie, w tym działania wymienione w załączniku, podlegają obowiązującemu programowaniu finansowemu w ramach odpowiednich programów wydatkowania oraz zależą od dostępności środków w ramach odpowiednich rocznych procedur budżetowych. Ponadto zapowiedziane działania będą musiały być zgodne z właściwymi i odpowiednimi rocznymi programami prac.

32 Konkluzje Rady w sprawie dziedzictwa kulturowego jako strategicznego zasobu zrównoważonej Europy (2014 r.), konkluzje Rady na temat zarządzania partycypacyjnego dziedzictwem kulturowym (2014 r.) oraz komunikat Komisji w sprawie wzmocnienia tożsamości europejskiej dzięki edukacji i kulturze (2017 r.).

do wspólnoty europejskiej w oparciu o wspólną spuściznę kulturową, doświadczenia historyczne i wspólne wartości.

Aby jak najlepiej wykorzystać ten potencjał, wszystkim ludziom należy zapewnić jak najszerszy dostęp do dziedzictwa kulturowego. Dotyczy to również osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji ekonomicznej lub społecznej, osób o ograniczonej możliwości poruszania się lub osób niepełnosprawnych.

Komisja wspiera digitalizację i udostępnianie w internecie europejskiego dorobku kulturowego, ułatwiając obywatelom dostęp do dziedzictwa kulturowego i działanie na rzecz tego dziedzictwa, a także propagując szerokie wykorzystanie i ponowne wykorzystanie zdigitalizowanych materiałów w różnych sektorach³³.

Wyzwaniem pozostaje jednak zwiększanie zaangażowania w dziedzinie dziedzictwa kulturowego. Według niedawnego badania Eurobarometr³⁴ niemal połowa Europejczyków (48 %) stwierdziła, że nie ma żadnych związków z dziedzictwem kulturowym. To samo badanie pokazuje jednak, że 68 % respondentów chciałoby wiedzieć więcej o europejskim dziedzictwie kulturowym. Ponadto 80 % respondentów uważa, że dziedzictwo kulturowe jest ważne dla Unii Europejskiej jako całości, a nie jedynie na szczeblu krajowym. 88 % respondentów przyznało, że w szkołach należy uczyć europejskiego dziedzictwa kulturowego.

Aby sprostać temu wyzwaniu, ramy działania skupiają się na trzech grupach działań: a) angażowanie szerszego grona odbiorców, w tym za pośrednictwem środków cyfrowych; b) angażowanie dzieci w wieku szkolnym oraz wzmacnianie pozycji młodzieży; oraz c) przełamywanie barier utrudniających dostęp. Ostatecznie celem jest wykorzystanie spójnego potencjału dziedzictwa kulturowego w budowaniu Europy bardziej sprzyjającej włączeniu społecznemu.

Aby **angażować szersze grono odbiorców**, Komisja Europejska zwiększa widoczność i oddziaływanie realizowanych inicjatyw UE, takich jak znak dziedzictwa europejskiego, Europejskie Dni Dziedzictwa oraz nagroda w dziedzinie dziedzictwa kulturowego. Ponadto w ramach programów Kreatywna Europa i Europa dla Obywateli finansowane są również projekty na rzecz dziedzictwa stanowiące inicjatywę oddolną. Wreszcie Europeana³⁵, europejska cyfrowa platforma dziedzictwa kulturowego, będzie w dalszym ciągu wykorzystywać potencjał cyfrowego zaangażowania większej liczby odbiorców w dziedzictwo kulturowe.

Kolejna grupa działań ma na celu **zaangażowanie i wzmocnienie pozycji młodszych pokoleń** z korzyścią dla dziedzictwa kulturowego Europy. Cel ten zostanie osiągnięty w ramach działań w szkołach, programu Erasmus+, DiscoverEU i Europejskiego Korpusu Solidarności. Realizacja wszystkich tych działań pozwoli na pełne wykorzystanie potencjału dziedzictwa jako narzędzia na rzecz edukacji, rozwoju młodzieży i aktywnej postawy obywatelskiej.

Trzecia grupa działań ma na celu **przełamywanie barier utrudniających dostęp** i wspieranie większego zaangażowania w dziedzictwo kulturowe grup, do których trudno dotrzeć. Projekty takie jak #WeareEuropeForCulture są skierowane do grup, które żyją w odosobnieniu, ubóstwie i są wyłączone z kształcenia, nauki lub zatrudnienia, a unijna nagroda Access City nadal będzie służyła do propagowania sposobów ułatwiania osobom niepełnosprawnym korzystania z dziedzictwa kulturowego.

FILAR 2: DZIEDZICTWO KULTUROWE NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEJ EUROPY

Dziedzictwo kulturowe jest niezastąpionym zasobem, który może zwiększyć kapitał społeczny, pobudzić wzrost gospodarczy i zapewnić zrównoważenie środowiskowe. Jak pokreśliła ONZ w Agendzie na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, kultura, w tym dziedzictwo kulturowe i sektor kreatywny, odgrywa ważną rolę w dążeniu do zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

33 Zalecenie Komisji w sprawie digitalizacji i udostępniania w internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych (2011 r.) (2011/711/UE).

34 Badanie Eurobarometr na temat dziedzictwa kulturowego, 2017 r.

35 Europeana.eu

Aby wykorzystać ten potencjał, ramy działania obejmują trzy grupy działań mających na celu: a) rewitalizację miast i regionów za sprawą dziedzictwa kulturowego, b) propagowanie adaptatywnego ponownego wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego oraz c) zapewnienie równowagi między dostępem do dziedzictwa kulturowego a zrównoważoną turystyką kulturalną i dziedzictwem naturalnym.

W celu rewitalizacji **miast i regionów za sprawą dziedzictwa kulturowego** pierwsza grupa działań poświęcona będzie opracowaniu pragmatycznych, trwałych i zintegrowanych sposobów na pokonanie wyzwań stojących przed miastami i regionami.

Druga grupa działań będzie sprzyjać **prowadzeniu inteligentnych prac restauratorskich w obiektach dziedzictwa kulturowego oraz ich adaptatywnemu ponownemu wykorzystaniu**, a także wspieraniu wymiany dobrych praktyk i zachęcaniu do doskonałości w tej dziedzinie.

Trzecia grupa działań skoncentruje się natomiast na **poprawie polityki i praktyk w zakresie zrównoważonej turystyki kulturalnej** oraz na propagowaniu zrównoważonych, inteligentnych i innowacyjnych rozwiązań i podejść. Działania te będą również przedstawiać **dziedzictwo naturalne Europy** jako czynnik zwiększający konkurencyjność i pobudzający trwały wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu.

FILAR 3: DZIEDZICTWO KULTUROWE NA RZECZ ODPORNEJ EUROPY

Dziedzictwo kulturowe jest niestabilne i podatne na destrukcyjne oddziaływanie wielu czynników. Po pierwsze, klęski żywiołowe i zagrożenia spowodowane działaniami człowieka (umyślne i niezamierzone). Obejmuje to zmianę klimatu.

Po drugie, zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego stanowią również konflikty. Grabież i nielegalny handel, często spowodowane konfliktem, odbywają się dziś na niespotykaną dotąd skalę, a pozyskane w ten sposób środki bywają przeznaczane na finansowanie terroryzmu.

Kolejnym czynnikiem ryzyka są słabej jakości lub nieprzemyślane interwencje dotyczące dziedzictwa kulturowego.

Ochrona dziedzictwa kulturowego nie wchodzi wyłącznie w zakres kompetencji krajowych. Odpowiedzialność w tym zakresie ponosi również UE, jak określono w traktatach założycielskich³⁶. Również według opinii publicznej UE ponosi odpowiedzialność: według niedawnego badania Eurobarometr przeprowadzonego przez Komisję Europejską 40 % Europejczyków uważa, że UE powinna uczynić wszystko, aby chronić europejskie dziedzictwo kulturowe³⁷.

W tym kontekście ramy obejmują trzy grupy działań mających na celu: a) zwalczanie nielegalnego handlu dobrami kultury, b) podniesienie jakości fizycznych interwencji dotyczących dziedzictwa kulturowego, c) ochronę dziedzictwa kulturowego przed klęskami żywiołowymi i skutkami zmiany klimatu.

Działania mające na celu **zwalczanie nielegalnego handlu dobrami kultury** i ochronę zagrożonego dziedzictwa kulturowego obejmują budowanie zdolności organów ścigania i osób zawodowo zajmujących się dziedzictwem kulturowym do rozwiązywania tych problemów oraz wspieranie wymiany dobrych praktyk w tej dziedzinie.

Druga grupa działań ma na celu **podniesienie jakości fizycznych interwencji dotyczących dziedzictwa kulturowego dokonywanych przez władze krajowe, regionalne i lokalne**. Będzie to dotyczyło w szczególności przypadków, w których takie interwencje są finansowane ze środków unijnych³⁸ oraz wspierają budowanie zdolności i transfer wiedzy w tej dziedzinie.

³⁶ Art. 3 ust. 3 TUE stanowi, że Unia czuwa nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy. Zgodnie z art. 167 TFUE rola UE polega na zachęcaniu do współpracy między państwami członkowskimi oraz do wspierania ochrony dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim.

³⁷ Specjalne badanie Eurobarometr na temat Europejczyków i dziedzictwa kulturowego (2017 r.).

³⁸ Przez „interwencje dotyczące dziedzictwa kulturowego” należy rozumieć każde działanie, które ma lub może mieć wpływ na strukturę, miejsca lub obiekty mające znaczenie dla dziedzictwa, powodujące jakkolwiek fizyczną zmianę lub modyfikację.

Ponadto, aby **chronić dziedzictwo kulturowe przed skutkami klęsk żywiołowych i zmiany klimatu**, opracowywany jest zestaw działań mających na celu badanie, rozwój i rozpowszechnienie opłacalnych strategii i narzędzi opartych na dowodach. Będą one wykorzystywane do zarządzania ryzykiem i poprawy odporności dziedzictwa kulturowego Europy w sytuacji klęsk żywiołowych oraz w obliczu nasilających się skutków zmiany klimatu.

FILAR 4: DZIEDZICTWO KULTUROWE NA RZECZ INNOWACYJNEJ EUROPY

Technologie cyfrowe oferują nam niespotykane dotąd możliwości poprawy publicznego dostępu do dóbr dziedzictwa kulturowego oraz ich przechowywania i ponownego wykorzystania³⁹. Innowacyjne technologie, takie jak rzeczywistość wirtualna lub rozszerzona, mogą dodatkowo pogłębić doświadczenie ludzi poznających dziedzictwo kulturowe, natomiast narzędzia cyfrowe, takie jak skanowanie 3D, odgrywają ważną rolę w ochronie i renowacji fizycznych dóbr dziedzictwa⁴⁰.

Innowacje to nie tylko technologia. Innowacyjność może dotyczyć również sfery społecznej. Zmienia się rola społeczności żyjących w bliskości dóbr dziedzictwa kulturowego. Potrzebne jest bardziej partycypacyjne podejście do ochrony dziedzictwa kulturowego⁴¹ i zarządzania nim. Niezbędne są nowe modele angażujące społeczności lokalne, takie jak model gospodarki społecznej, oraz szerokie grono zainteresowanych stron w drodze otwartych, partycypacyjnych procesów sprzyjających włączeniu społecznemu⁴².

Wreszcie w celu zapewnienia trwałości dziedzictwa kulturowego Europy ważne jest, by wiedza i umiejętności, które stanowią podstawę europejskiej wiedzy fachowej w zakresie ochrony dziedzictwa, były przekazywane przyszłym pokoleniom.

Aby sprostać powyższym wyzwaniom, niniejsze ramy obejmują trzy grupy działań mających na celu:
a) wykorzystanie narzędzi technologicznych na rzecz innowacji w zakresie dziedzictwa kulturowego,
b) wspieranie innowacji społecznych oraz c) rozwój umiejętności w dziedzinie dziedzictwa kulturowego.

W ramach pierwszej grupy działań opracowywane są **narzędzia technologiczne na potrzeby innowacji w zakresie dziedzictwa kulturowego** służące celom ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, zwiększania skali istniejących badań oraz ułatwiania współpracy w tej dziedzinie.

Druga grupa działań koncentruje się na **innowacjach społecznych** przez wzmacnianie roli społeczeństwa obywatelskiego w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym. Działania te będą również sprzyjać dalszym eksperymentom i badaniom naukowym pozwalającym na ustalenie, jak zaangażowanie w dziedzictwo kulturowe wpływa na dobrostan i zdrowie ludzi.

Trzecia grupa działań dotyczy **kompetencji w zakresie dziedzictwa kulturowego** oraz możliwych sposobów ich rozwijania w drodze wspierania innowacji w zawodach związanych z dziedzictwem kulturowym.

FILAR 5: DZIEDZICTWO KULTUROWE NA RZECZ TWORZENIA SILNIEJSZYCH PARTNERSTW GLOBALNYCH

W komunikacie Komisji z 2014 r. pt. „Ku zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa kulturowego w Europie”⁴³ przedstawiono rolę dziedzictwa kulturowego w stosunkach międzynarodowych i polityce rozwoju.

39 Zalecenie Komisji w sprawie digitalizacji i udostępniania w internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych (2011 r.) (2011/711/UE).

40 Digital solutions in the field of cultural heritage (2018). A Policy Brief from the Policy Learning Platform on Environment and resource efficiency. Interreg Europa.

41 Badanie „Participatory governance of cultural heritage” (2018) [„Partycypacyjne zarządzanie dziedzictwem kulturowym”], sprawozdanie grupy roboczej ekspertów z państw członkowskich zajmującej się tematyką otwartej metody koordynacji.

42 Konkluzje Rady na temat zarządzania partycypacyjnego dziedzictwem kulturowym, Dz.U. C 463 z 23.12.2014, oraz komunikat Komisji „Ku zintegrowanemu podejściu do dziedzictwa kulturowego w Europie”, COM(2014) 477.

43 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX:52014DC0477>

W komunikacie podkreślono zobowiązanie UE do wspierania współpracy w zakresie dziedzictwa kulturowego i do jego ochrony we współpracy z organizacjami takimi jak Rada Europy i UNESCO.

W ciągu Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego udało się wdrożyć w praktyce unijną strategię dotyczącą międzynarodowych stosunków kulturalnych. Strategia ta opiera się na interesach i potrzebach krajów partnerskich oraz na wiedzy fachowej Europy w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Przedmiotowe ramy obejmują dwie grupy działań mających na celu zacieśnienie współpracy w zakresie dziedzictwa kulturowego. Pierwsza grupa działań dotyczy obszarów geograficznych. Druga grupa działań obejmuje działania horyzontalne/globalne mające na celu wzmocnienie współpracy międzynarodowej w obszarze dziedzictwa kulturowego na całym świecie, prowadzone w ramach działalności UE w ramach stosunków zewnętrznych.

6. WNIOSEK

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego 2018 stanowił punkt zwrotny dla nieustannie rosnącego europejskiego ruchu na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz potwierdzenie, że dziedzictwo kulturowe może sprzyjać budowaniu bardziej pokojowej, dostatniej i zrównoważonej Europy sprzyjającej włączeniu społecznemu.

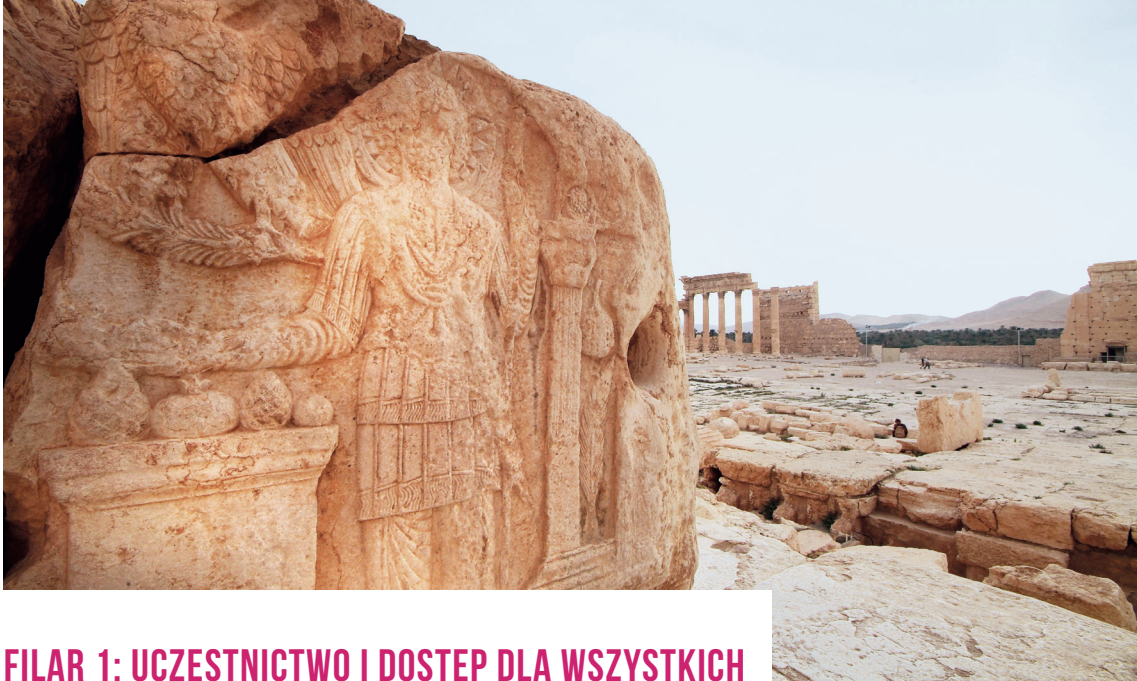
Działania przedstawione w omawianych ramach działania rozpoczną się w latach 2019 i 2020. Określone zasady można jednak postrzegać jako zarys długoterminowej wizji zarządzania dziedzictwem kulturowym Europy i jego ochrony. Zasady te oparto na licznych dokumentach programowych przyjętych przez Komisję Europejską i Radę od 2014 r., a ich ważność sprawdzono podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego.

Zgodnie z duchem i podejściem przyjętym w odniesieniu do Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego wdrażanie ram będzie wspólnym zadaniem podjętym przez wszystkie zainteresowane podmioty. O ile Komisja ma wiodącą rolę w realizacji działań przedstawionych w przedmiotowych ramach, powodzenie w tym zakresie będzie również mierzone poziomem zaangażowania innych instytucji Unii, państw członkowskich UE, władz lokalnych i regionalnych, organizacji zajmujących się kulturą i dziedzictwem kulturowym oraz społeczeństwa obywatelskiego.

ZAŁĄCZNIK

PIĘĆ FILARÓW, 14 GRUP DZIAŁAŃ

FILAR 1: UCZESTNICTWO I DOSTĘP DLA WSZYSTKICH

Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego zainicjowano szereg działań mających na celu zaangażowanie młodszych i starszych pokoleń, specjalistów i społeczności lokalnych w dziedzictwo kulturowe i jego europejski wymiar.

Podjęte działania obejmowały:

- ▶ zaangażowanie ogółu społeczeństwa przez odpowiednio wyeksponowane inicjatywy o charakterze partycypacyjnym. Na przykład 30 mln osób wzięło udział w 60 000 wydarzeń związanych z edycją specjalną Europejskich Dni Dziedzictwa poświęconą Europejskiemu Rokowi Dziedzictwa Kulturowego;
- ▶ propagowanie środków cyfrowych w celu poszerzenia dostępu do dziedzictwa kulturowego. Cel ten osiągnięto dzięki współpracy z unijną platformą cyfrową dziedzictwa kulturowego Europeana. W ramach Europeany zrealizowano wiele działań popularyzatorskich mających na celu wspieranie dostępności cyfrowej zasobów dziedzictwa, angażowanie obywateli w dziedzictwo cyfrowe oraz propagowanie wykorzystywania i ponownego wykorzystywania treści cyfrowych do celów edukacyjnych;
- ▶ Wspólne Centrum Badawcze Komisji Europejskiej opracowało również platformę internetową – „Story maps”¹. Dzięki mapom oferowanym przez tę platformę użytkownicy mogą w łatwy i interaktywny sposób uzyskać dostęp do informacji na temat inicjatyw dotyczących dziedzictwa kulturowego prowadzonych przez UE w Europie. Ponadto w dniu 7 grudnia 2018 r. Wspólne Centrum Badawcze uruchomiło darmową i otwartą aplikację o nazwie „Cultural gems”. Aplikacja ta umożliwia mieszkańcom i turystom udostępnianie i odkrywanie informacji na temat ukrytych skarbów kultury w wybranych europejskich miastach;
- ▶ podnoszenie świadomości na temat dziedzictwa kulturowego Europy i konieczności jego ochrony przez edukację w zakresie dziedzictwa kulturowego. Udało się to osiągnąć dzięki powszechnie znanym programom europejskim, takim jak Erasmus+ i platforma eTwinning, w które zaangażowanych jest pół miliona pracowników oświaty;

1 <http://eu-commission.maps.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=e3e538d4e4b743c8a6bc7a363fbc2310>

- ▶ przygotowanie książki o eTwinningu pt. „Europe's cultural heritage through eTwinning” [„Europejskie dziedzictwo kulturowe za pośrednictwem eTwinningu”]². W książce tej wyjaśniono różne aspekty dziedzictwa kulturowego i przedstawiono przykłady projektów w zakresie eTwinningu, a także pomysły na powiązane działania;
- ▶ uruchomienie zestawu narzędzi i gry online we wszystkich językach UE w celu wspierania nauczycieli – niezależnie od tego, jakiego przedmiotu uczą lub jaką dziedziną się zajmują – w poruszaniu tematyki dziedzictwa kulturowego na lekcjach³;
- ▶ zaproszenie 15 000 młodych Europejczyków do odkrywania dziedzictwa kulturowego Europy za pośrednictwem inicjatywy pilotażowej DiscoverEU;
- ▶ podjęcie działań w celu zachęcania młodzieży do działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego jako wolontariusze Europejskiego Korpusu Solidarności;
- ▶ propagowanie działań podejmowanych przez społeczeństwo obywatelskie w celu aktywizacji większego grona ludzi. Działania te obejmowały: inicjatywy Civilspace⁴, działania EFAITH⁵ realizowane wspólnie z wolontariuszami i lokalnymi stowarzyszeniami w różnych tematycznych obszarach dziedzictwa, czy też działania organizacji Interpret Europe⁶, która opublikowała zestaw narzędzi dotyczących angażowania obywateli w dziedzictwo kulturowe Europy⁷;
- ▶ szkolenia pracowników muzeów w zakresie sposobów zachęcania do uczestnictwa w życiu kulturalnym oraz inwestowania w dzieci i młodzież, z udziałem Sieci Europejskich Organizacji Muzealnych (NEMO⁸);
- ▶ wspieranie synergii między dziedzictwem kulturowym a współczesną twórczością w drodze specjalnego zaproszenia do składania wniosków dotyczących projektów w ramach programu Kreatywna Europa, a także inicjatyw podmiotów działających w sektorze kultury, takich jak inicjatywa „On Stage 2018”⁹ opracowana przez Pearle*, European Theater Convention i Opera Europe;
- ▶ wspieranie powiązań między dziedzictwem kulturowym i naturalnym przy wielu okazjach, takich jak Dzień Otwartych Drzwi w UE, dzień Natura 2000¹⁰, a także za pośrednictwem mediów społecznościowych;
- ▶ wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie mających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego. Należą do nich wielojęzyczność, rozumienie wspólnych wartości, poczucie własnej tożsamości i zdolność do wyrażania siebie za pośrednictwem szeregu mediów kulturalnych. Działania te mają być kontynuowane w związku z zaleceniami z 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹¹.

2 <https://www.etwinning.net/eun-files/Online%20-%20eTwinning%20publication%2024.09.2018.pdf>

3 https://europa.eu/teachers-corner/sites/teacherscorner/files/files/eych-2018-toolkit-teachers_pl.pdf

4 <https://civilscape.eu/en/about/>

5 <http://e-faith.org/>

6 <http://www.interpret-europe.net/feet/home/>

7 http://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/publications/ie_engaging_citizens_with_europes_cultural_heritage_co.pdf

8 <https://www.ne-mo.org/about-us.html>

9 <https://www.pearle.eu/activity/on-stage-2018>

10 http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/EUnatura2000day/index_en.htm

11 Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, Dz.U. C 189 z 4.6.2018.

NOWE DZIAŁANIA W RAMACH FILARU

W zasadach ramowych przewiduje się kontynuację i zwiększanie skali tych inicjatyw, jak również opracowanie trzech nowych grup działań: a) angażowanie szerszego grona odbiorców, w tym za pośrednictwem środków cyfrowych; b) angażowanie dzieci w wieku szkolnym oraz wzmacnianie pozycji młodzieży; c) przełamywanie barier utrudniających dostęp.

GRUPA DZIAŁAŃ 1:

Angażowanie szerszego grona odbiorców, w tym za pośrednictwem środków cyfrowych

Zwiększy się widoczność i wpływ trzech inicjatyw UE o wymiarze symbolicznym w dziedzinie dziedzictwa: **znaku dziedzictwa europejskiego, Europejskich Dni Dziedzictwa oraz nagród w dziedzinie europejskiego dziedzictwa kulturowego.**

UE przyznaje znak dziedzictwa europejskiego obiektom, które odgrywają symboliczną rolę w europejskiej historii, kulturze lub rozwoju integracji europejskiej w Europie. Wszystkie odznaczone 38 obiektów to konkretne przykłady europejskich wartości i tożsamości, które zostały bezpośrednio przedstawione, a tym samym przybliżone obywatelom. Od 2019 r. w ramach programu Kreatywna Europa Komisja Europejska udostępni środki finansowe w celu zwiększenia widoczności i wpływu znaku. Dotacja będzie również stanowić wsparcie dla wspólnych projektów i tworzenia sieci kontaktów związanych z obiektami opatrzonymi znakiem dziedzictwa kulturowego.

Europejskie Dni Dziedzictwa to wspólna inicjatywa UE i Rady Europy zapewniająca dostęp do tysięcy rzadko otwartych obiektów oraz wydarzeń specjalnych. Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego UE podwoiła budżet programu i rozpoczęła dwie inicjatywy pilotażowe: Tydzień Twórców Europejskiego Dziedzictwa i zaproszenie do przesyłania historii związanych z europejskim dziedzictwem. Celem obu inicjatyw było zaangażowanie społeczności lokalnych. Od 2019 r. Komisja Europejska będzie nadal finansować te inicjatywy, tak aby w przyszłości przekształciły się one w działania roczne, oraz w celu wspierania szerszego uczestnictwa. Komisja Europejska planuje również wprowadzenie zmian w programie w 2020 r., aby jeszcze bardziej podkreślić jego europejski wymiar.

Od 2019 r. Komisja Europejska będzie zachęcać do współpracy między europejskimi inicjatywami w zakresie dziedzictwa kulturowego, które sprzyjają stosowaniu najlepszych praktyk i wybitnych osiągnięć związanych z ochroną dziedzictwa, zarządzaniem nim, badaniami naukowymi, edukacją i komunikacją w zakresie dziedzictwa. Do takich inicjatyw należą: Europejskie Dni Dziedzictwa, znak dziedzictwa europejskiego oraz nagroda Unii Europejskiej i Europa Nostra w dziedzinie dziedzictwa kulturowego. W stosownych przypadkach synergia z makroregionalnymi forami oraz platformy i sieci współpracy będą nadal wykorzystywane.

Propagowane będzie również wykorzystanie potencjału dostępu cyfrowego do dziedzictwa kulturowego. Szacuje się, że 10% naszego dziedzictwa kulturowego jest obecnie dostępne w formie zdigitalizowanej, a odsetek zasobów dostępnych w internecie jest jeszcze mniejszy. Aby sprostać temu wyzwaniu, Komisja Europejska będzie pracować w kierunku dalszego wzmocnienia **Europeany**¹², zgodnie z nową strategią na rzecz inicjatywy Europeana¹³, aby wspierać instytucje dziedzictwa kulturowego i ukierunkować ich działania na udostępnianie wysokiej jakości materiałów dziedzictwa kulturowego w epoce cyfrowej. Europeana będzie również kontynuować prowadzenie kampanii tematycznych dotyczących wspólnych tematów europejskich¹⁴, aby zachęcić obywateli do uczestnictwa i zaangażowania się we wspólne dziedzictwo Europy.

Ponadto od 2019 r. Komisja Europejska będzie nadal **udostępniać dziedzictwo filmowe** za pośrednictwem komponentu MEDIA programu Kreatywna Europa. Co więcej, od ostatniego trymestru 2018 r. i przez cały 2019 r.

12 Europeana zapewnia obecnie dostęp internetowy do ponad 58 mln dóbr kultury udostępnianych przez ponad 3700 europejskich instytucji dziedzictwa kulturowego.

13 Sprawozdanie Komisji w sprawie oceny inicjatywy Europeana i dalszych działań na rzecz jej rozwoju, COM(2018) 612.

14 Np. kampania w ramach inicjatywy Europeana dotyczącej migracji.

w ramach komponentu międzysektorowego programu MEDIA wsparciem będzie objęty projekt specjalny obejmujący renowację i digitalizację szeregu klasycznych filmów europejskich oraz organizację imprez pokazowych w kinach i miejscach o szczególnej wartości architektonicznej i kulturowej.

Wreszcie Komisja Europejska będzie wspierać dziedzictwo kulturowe jako kluczowy czynnik umożliwiający zaangażowanie obywateli i nośnik wspólnych wartości, takich jak dialog i różnorodność. Od 2019 r. Komisja Europejska będzie nadal finansować **oddolne projekty w zakresie dziedzictwa kulturowego za pośrednictwem dwóch programów: Kreatywna Europa i Europa dla Obywateli**. W ramach programu Kreatywna Europa zapewnia się wsparcie finansowe dla sektora kultury i sektora kreatywnego w Europie. Program Europa dla Obywateli wspiera natomiast inicjatywy, które łączą Europejczyków, podejmując kwestie będące przedmiotem wspólnego zainteresowania, zwiększając świadomość Europejczyków w zakresie podstawowych wartości oraz – docelowo – ich zaangażowanie w działania UE.

GRUPA DZIAŁAŃ 2:

**Angażowanie dzieci w wieku szkolnym
oraz wzmacnianie pozycji młodzieży**

Podnoszenie świadomości na temat znaczenia i wartości dziedzictwa kulturowego Europy wśród młodzieży stanowi warunek konieczny zapewnienia trwałości naszego dziedzictwa kulturowego w przyszłości.

Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego Komisja Europejska propagowała nauczanie dziedzictwa kulturowego w szkołach poprzez program e-twinning. W 2019 r. w ramach **wspólnego projektu UE–UNESCO** finansowanego ze środków programu Kreatywna Europa opracowane zostaną mapy narzędzi kształcenia w zakresie dziedzictwa kulturowego w szkołach, ze szczególnym uwzględnieniem dziedzictwa niematerialnego. Będzie to miało miejsce w państwach członkowskich UE i zapewni wytyczne i narzędzia służące włączeniu tematyki niematerialnego dziedzictwa kulturowego do programów nauczania i zajęć pozalekcyjnych. Grupa składająca się z maksymalnie ośmiu zespołów szkolnych zostanie również przeszkolona w zakresie wdrażania działań pilotażowych związanych z niematerialnym dziedzictwem kulturowym.

Dalsza współpraca ze szkołami będzie prowadzona również w ramach inicjatywy **Europeana**. Od 2019 r., dzięki finansowaniu ze środków instrumentu „Łącząc Europę”, w ramach inicjatywy Europeana rozwijane będą partnerstwa z ministerstwami edukacji w państwach członkowskich oraz z ogólnoeuropejskimi sieciami edukacyjnymi (European Schoolnet, Euroclio, eTwinning), aby zapewnić szkołom cyfrowe treści kulturalne.

Ponadto młodzież będzie zachęcana do udziału w działaniach związanych z dziedzictwem kulturowym w ramach flagowych inicjatyw UE, takich jak **Europejski Korpus Solidarności i DiscoverEU**. Europejski Korpus Solidarności oferuje młodym ludziom możliwości uczestnictwa w wolontariacie lub pracy w projektach przynoszących korzyści społecznościom i ludziom w całej Europie. Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego młodzież asystowała specjalistom przy pracach konserwacyjnych i odbywała szkolenia w instytucjach dziedzictwa kulturowego. Od 2019 r. Komisja Europejska będzie nadal wspierać Europejski Korpus Solidarności jako platformę, za pośrednictwem której młodzież zachęca się do udziału w wolontariacie na rzecz dziedzictwa kulturowego Europy.

W 2018 r. dzięki nowemu działaniu pilotażowemu DiscoverEU osoby w wieku 18 lat miały możliwość odkrywania dziedzictwa kulturowego Europy. Nagrodzono około 15 000 młodych Europejczyków, którzy uzyskali możliwość zwiedzenia przynajmniej jednego innego państwa członkowskiego UE, przeważnie podróżując pociągiem, w celu poznania różnorodności dziedzictwa Europy oraz wzięcia udziału w niektórych wydarzeniach związanych z Europejskim Rokiem Dziedzictwa Kulturowego. Komisja Europejska zapewni kontynuację i rozwój tej inicjatywy.

Ponadto w dalszym ciągu propagowane będzie dziedzictwo kulturowe w kształceniu oraz tradycyjne sporty i gry jako formy dziedzictwa niematerialnego w ramach programu Erasmus+.

Dzięki programowi Erasmus+ w czasie studiów i szkoleń za granicą oraz w ramach projektów partnerstwa strategicznego osoby młode mają kontakt z różnymi kulturami i językami. W rocznym programie prac Erasmus+ na rok 2018, w uznaniu znaczenia Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego, dziedzictwo kulturowe zostało

wskazane jako jeden z priorytetów we wszystkich partnerstwach strategicznych. Dziedzictwo kulturowe było kluczowym elementem takich działań, jak eTwinning – wspólnota nauczycieli w szkołach w całej Europie – oraz europejska platforma internetowa dla szkół School Education Gateway. W ramach programu Erasmus+ Komisja Europejska będzie nadal finansowała wymiany międzykulturowe studentów oraz wspierała ich udział w wolontariacie i projektach edukacyjnych związanych z dziedzictwem kulturowym. Wspieranie tradycyjnych sportów i gier w dalszym ciągu będzie priorytetem małych i opartych na współpracy partnerstw w ramach rozdziału programu Erasmus+ dotyczącego sportu.

GRUPA DZIAŁAŃ 3:

Przełamywanie barier

Ten obszar działania będzie skierowany do grup odbiorców, do których trudno dotrzeć, gdyż nie uczestniczą oni w działaniach związanych z dziedzictwem kulturowym. Ludzie zazwyczaj nie angażują się w dziedzinę dziedzictwa kulturowego ze względów takich jak izolacja, ubóstwo i wykluczenie z edukacji.

Na początku 2019 r. Komisja Europejska uruchomi projekt **#WeareEuropeForCulture**. Celem projektu jest dotarcie do młodszych i starszych osób, które nie mają styczności z dziedzictwem kulturowym. W ramach projektu finansowane będą wystawy prezentowane w przestrzeni publicznej, przedstawiające osobiste historie oraz przedmioty związane z dziedzictwem kulturowym. Tego rodzaju wystawy zostaną zorganizowane w 7–10 państwach członkowskich, a ich wyniki będą rozpowszechniane w ramach warsztatów i działań informacyjnych.

Ponadto za sprawą **unijnej nagrody Access City** Komisja Europejska i europejskie miasta będą nadal propagować ułatwianie osobom niepełnosprawnym korzystania z dziedzictwa kulturowego na równi z innymi. Nagroda ta przyznawana jest europejskim miastom, które poczyniły wyjątkowe starania, aby stać się bardziej dostępnymi i sprzyjającymi włączeniu społecznemu dla osób niepełnosprawnych. Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego Komisja Europejska dodała specjalną nagrodę za dostępność dziedzictwa kulturowego. Począwszy od edycji nagrody w 2020 r. Komisja Europejska będzie przyznawać ją co roku jako nagrodę specjalną¹⁵.

15 W zależności od jakości otrzymanych wniosków.

FILAR 2: INTELIGENTNE ROZWIĄZANIA NA RZECZ SPÓJNEJ I ZRÓWNOWAŻONEJ PRZYSZŁOŚCI

W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego Komisja Europejska i organizacje partnerskie wdrożyły szereg działań mających na celu włączenie dziedzictwa kulturowego do polityki w zakresie ochrony środowiska, architektury i planowania. Jednym z przykładów jest wspieranie transformacji przemysłowego, religijnego i wojskowego dziedzictwa Europy w nowych celach.

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego przyczynił się do znacznej wymiany wiedzy i doświadczeń między zainteresowanymi stronami (takimi jak architekci i władze lokalne/regionalne) i sieciami w obszarze dziedzictwa religijnego, przemysłowego i wojskowego. Podczas tych wymian stało się jasne, że takie podejście do zrównoważonego rozwoju może się również sprawdzić w przypadku innych opuszczonych lub niedostatecznie wykorzystywanych obiektów dziedzictwa kulturowego: dawnych szkół, szpitali, stacji kolejowych, opuszczonych kin, teatrów, hoteli, biur, dawnych budynków mieszkaniowych i „wiosek widmo”.

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego stanowi podkreślenie wkładu zrównoważonej turystyki kulturalnej w rozwój obszarów miejskich i rozwój regionalny. Był on również okazją, by zbadać, jak zapewnić harmonię między zrównoważonym charakterem dziedzictwa kulturowego a korzyściami płynącymi z turystyki, nie tylko z ekonomicznego punktu widzenia, lecz również z korzyścią dla dobrostanu społeczności lokalnych.

Podjęte działania obejmowały:

- ▶ wymianę dobrych praktyk i wzajemne uczenie się w zakresie adaptatywnego ponownego wykorzystywania dziedzictwa religijnego, wojskowego i przemysłowego;
- ▶ wspieranie dziedzictwa kulturowego w ramach finansowanych przez UE projektów na rzecz rewitalizacji obszarów miejskich i wiejskich oraz zrównoważonego rozwoju (europejskie fundusze strukturalne i Fundusz Spójności, URBACT, Erasmus+ i „Horyzont 2020”);

- ▶ określanie i rozpowszechnianie dobrych praktyk w zakresie wykorzystania inwestycji z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, w tym programów Interreg, w celu lepszej ochrony, ponownego wykorzystywania, wzmocnienia i reklamowania dziedzictwa kulturowego¹⁶;
- ▶ poszukiwanie i wspieranie powiązań między dziedzictwem kulturowym i naturalnym, w szczególności z obszarami chronionymi w ramach europejskiej sieci Natura 2000¹⁷;
- ▶ wspieranie odpowiednio wyeksponowanych działań partycypacyjnych podejmowanych przez podmioty społeczeństwa obywatelskiego, takich jak „Torch initiative”¹⁸, wydarzenie taneczne „Work it out”¹⁹, Tydzień Prywatnego Dziedzictwa Europy²⁰ oraz Europejski Dzień (Europejskie Dni) Fortyfikacji²¹;
- ▶ reklamowanie Europejskich Szlaków Kulturowych i innych inicjatyw związanych z turystyką zrównoważoną, opracowanych przez UE, takich jak Modelowe Ośrodki Turystyczne Europy (EDEN) i Europejska Stolica Inteligentnej Turystyki;
- ▶ opracowanie zaleceń dotyczących polityki²² w dziedzinie zrównoważonej turystyki kulturalnej wraz z nową definicją zrównoważonej turystyki kulturalnej;
- ▶ wprowadzenie „deklaracji barcelońskiej”²³ mającej na celu poprawę zrównoważonego charakteru i konkurencyjności społecznego i kulturalnego wpływu turystyki w Europie;

NOWE DZIAŁANIA W RAMACH FILARU

W przedmiotowych ramach określono, w jaki sposób należy kontynuować i zwiększać skalę tych inicjatyw oraz wdrażać trzy grupy działań w celu: a) rewitalizacji miast i regionów poprzez dziedzictwo kulturowe, b) wspierania adaptatywnego ponownego wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego, c) zapewnienia równowagi między dostępem do dziedzictwa kulturowego a zrównoważoną turystyką kulturalną i dziedzictwem naturalnym.

GRUPA DZIAŁAŃ 4:

Rewitalizacja miast i regionów poprzez dziedzictwo kulturowe

W Nowym europejskim programie na rzecz kultury, przyjętym przez Komisję Europejską w maju 2018 r., uznaje się, że miasta i regiony UE przodują w rozwoju opartym na kulturze, o czym świadczy sukces Europejskich Stolic Kultury. W związku z tym te ośrodki miejskie są naturalnymi partnerami w zakresie eksperymentowania, przewidywania trendów i badania modeli innowacji społecznych i gospodarczych.

W 2019 r. Komisja Europejska zainicjuje **wspólny projekt z Organizacją Współpracy Gospodarczej i Rozwoju**. Celem tego projektu będzie wyposażenie samorządów terytorialnych i zainteresowanych stron w narzędzia niezbędne do maksymalizacji wpływu kultury, kreatywności i dziedzictwa kulturowego na rozwój lokalny.

16 E-book „Connecting Cultures, Connected Citizens” <http://www.interact-eu.net/library/#1843-e-book-connecting-cultures-connected-citizens>

17 http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/pdf/case_study_natura2000_cultural_heritage.pdf

18 Inicjatywa zorganizowana przez organizację Future for Religious Heritage w celu gromadzenia osobistych wspomnień związanych z dziedzictwem religijnym. Zob. <https://www.frh-europe.org/projects/frh-torch/>

19 Wydarzenie zorganizowane przez organizację Europejski Szlak Dziedzictwa Kulturowego w celu uczczenia kultury przemysłowej w dniu 1 maja 2018 r. Wydarzenie to zostanie zorganizowane ponownie w 2019 r. Zob. <https://www.erih.net/eych-2018/erih-dance-event-work-it-out/>

20 <http://www.europeanhistorichouses.eu/eych-2018/european-private-heritage-week/>

21 <https://forten.nl/european-fortress-day/>

22 Działająca w ramach otwartej metody koordynacji grupa robocza ds. zrównoważonej turystyki kulturalnej.

23 Zainicjowana przez NECSTouR we współpracy z Europejską Komisją Turystyki, Europa Nostra, Europejską Siecią Turystyki Kulturalnej przy wsparciu w ramach platformy European Heritage Alliance 3.3.

Ponadto w 2019 r., w ramach programu współpracy Europejskiej Sieci Obserwacyjnej Planowania Przestrzennego (ESPON) na 2020 r., współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, **przedstawione zostaną dowody empiryczne dotyczące wpływu materialnego dziedzictwa kulturowego na najważniejsze sektory gospodarki w 10 wybranych krajach i regionach**²⁴. Badanie to będzie kontynuowane w 2019 r. w celu zaproponowania ogólnoeuropejskiej metodyki i analizy terytorialnej dotyczącej wpływu dziedzictwa kulturowego na społeczeństwo, w tym na jakość życia²⁵. Celem jest zgromadzenie dowodów i wiedzy na temat tego, w jaki sposób obecność dóbr kultury i związanych z nimi inwestycji przyczynia się do rozwoju regionalnego, rozwoju obszarów wiejskich i miejskich oraz do większej spójności terytorialnej.

Ponadto w 2019 r. Komisja Europejska opublikuje również drugie wydanie „Monitora miast kultury i kreatywności”²⁶, nowego narzędzia do analizy porównawczej i monitorowania mającego na celu ułatwienie procesów partnerskiego uczenia się miast o podobnej liczbie ludności, podobnym poziomie dochodu i zatrudnienia. Monitor umożliwia miastom porównywanie i wzajemne uczenie się w takich aspektach, jak zadowolenie obywateli z lokalnych obiektów kulturalnych, obecność obiektów i miejsc dziedzictwa kulturowego, a także ich zdolność do przyciągania publiczności (np. pod kątem liczby zwiedzających muzea, noclegów turystycznych itp.) i tworzenia miejsc pracy.

Ta grupa działań będzie oczywiście skoncentrowana na dziedzictwie kulturowym w ramach **agendy miejskiej dla UE**. Agenda miejska jest wielopoziomową metodą pracy, która wspiera współpracę między poszczególnymi zainteresowanymi stronami mającą na celu zidentyfikowanie i wyeliminowanie wyzwań miejskich. W 2019 r. utworzone zostanie nowe partnerstwo w dziedzinie kultury i dziedzictwa kulturowego. W jego skład wejdą państwa członkowskie, władze miejskie, regiony, konsorcja miast, Komisja Europejska i inne zainteresowane strony. Jego celem jest opracowanie planu dobrowolnych działań w kluczowych kwestiach związanych z kulturą i dziedzictwem w europejskich miastach oraz przedstawienie propozycji ulepszeń w dziedzinie regulacji, finansowania i wymiany wiedzy.

Programy Interreg i strategie makroregionalne będą nadal wspierać dziedzictwo kulturowe, w tym za pośrednictwem platform i sieci współpracy makroregionalnej.

Równie ważną częścią tej grupy działań jest **URBACT**, program UE wspierający miasta w opracowywaniu pragmatycznych, zrównoważonych i zintegrowanych rozwiązań problemów miejskich. W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego szereg projektów URBACT umożliwiło sieciom miast wymianę i rozpowszechnianie dobrych praktyk w różnych dziedzinach. Przykładem tego jest ponowne wykorzystanie przestrzeni wojskowych i opuszczonych obiektów dziedzictwa kulturowego z myślą o zrównoważonej rewitalizacji obszarów miejskich. W styczniu 2019 r. Komisja Europejska ogłosiła zaproszenie do zgłaszania nowych sieci, które chcą zaangażować się w kwestie związane z dziedzictwem kulturowym.

Ponadto Komisja Europejska, za pośrednictwem programu „Horyzont 2020”, ogłosiła zaproszenie do składania wniosków w celu finansowania **innowacyjnych działań dotyczących strategii i rozwiązań dla miast**. Całkowity budżet w wysokości 25 mln EUR ma zostać przeznaczony na reaktywację i rewitalizację historycznych obszarów miejskich i krajobrazów kulturowych. Zaproszenie zostanie opublikowane przed końcem 2018 r., tak aby wybrane projekty mogły przyczynić się do wspierania innowacji w obszarze wykorzystania i adaptacyjnego ponownego wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego w 2019 r. i w kolejnych latach.

24 Ukierunkowana analiza ESPON „The Material Cultural Heritage as a Strategic Territorial Development Resource: Mapping Impacts through a Set of Common European Socio-economic Indicators”.

25 Badanie ESPON „Cultural Heritage as a Source of Societal Well-being in European Regions”. Zob. wstępne ogłoszenie informacyjne: <https://ted.europa.eu/TED/notice/udl?uri=TED:NOTICE:465178-2018:TEXT:PL:HTML>

26 Wydanie „Monitora miast kultury i kreatywności” z 2017 r. jest dostępne na stronie: <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/cultural-creative-cities-monitor/>

GRUPA DZIAŁAŃ 5:**Wspieranie adaptatywnego
ponownego wykorzystania
obiektów dziedzictwa kulturowego**

Inteligentna renowacja i inteligentne adaptatywne ponowne wykorzystanie nieużywanych obiektów dziedzictwa kulturowego mogą zwiększyć dynamikę gospodarczą i społeczną miast i regionów, przyczyniając się jednocześnie do ograniczenia niekontrolowanego rozrastania się miast.

Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego sieci finansowane przez UE, Komisja Europejska i inne odpowiednie zainteresowane strony współpracowały w celu wymiany doświadczeń, omówienia wyzwań i określenia zasad jakości w zakresie ponownego wykorzystywania dziedzictwa kulturowego. Pod koniec 2018 r. w dniu 23 listopada w Leeuwarden zainteresowane strony przyjęły deklarację pt. „Adaptive re-use of the built heritage: Preserving and enhancing the values of our built heritage for future generations”²⁷ [„Adaptatywne ponowne wykorzystanie obiektów dziedzictwa kulturowego: ochrona i zwiększanie wartości naszych obiektów dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń”] jako wynik inicjatywy „Heritage in Transition” [„Dziedzictwo w okresie zmian”] podjętej w ramach obchodów Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego. W dokumencie tym zwraca się uwagę na możliwe korzyści wynikające z adaptatywnego ponownego wykorzystania i wymienia się szereg zasad jakości mających pogodzić wartości dziedzictwa kulturowego ze współczesną architekturą. W 2019 r. Komisja Europejska będzie upowszechniać deklarację z Leeuwarden i wspierać jej wdrażanie wśród właściwych organów i zainteresowanych stron.

Na podstawie tych ustaleń, w latach 2019–2020 Komisja Europejska będzie – za pośrednictwem swojego programu Kreatywna Europa – wspierać **wzajemne uczenie się lokalnych, regionalnych i krajowych decydentów w zakresie ponownego wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego**. Wizyty studyjne i wymiany umożliwią ocenę stosowanych dobrych praktyk w zakresie ponownego wykorzystywania obiektów dziedzictwa kulturowego w Europie oraz zapewnią transfer wiedzy wśród decydentów.

Ponadto, począwszy od 2019 r., grupa zadaniowa powołana przy wsparciu programu „Horyzont 2020” zapewni wiedzę fachową i doradztwo w **zakresie finansowania i zarządzania ponownym wykorzystaniem obiektów dziedzictwa kulturalnego w miastach zgodnie z modelami gospodarki o obiegu zamkniętym**. Grupa zadaniowa skupia szereg projektów badawczych i innowacyjnych finansowanych przez UE, agencje ONZ, międzynarodowe agencje finansujące oraz odpowiednie zainteresowane strony w obszarze dziedzictwa kulturowego, zrównoważonej rewitalizacji obszarów miejskich i gospodarki o obiegu zamkniętym.

GRUPA DZIAŁAŃ 6:**Zapewnienie harmonii pomiędzy dziedzictwem
kulturowym a zrównoważoną turystyką
kulturalną i zwiększenie synergii między
dziedzictwem naturalnym i kulturowym**

Jeżeli liczebnością zwiedzających nie zarządza się lub nie organizuje jej w zrównoważony sposób, może ona stanowić zagrożenie dla obiektów dziedzictwa kulturowego, lokalnych społeczności i otaczającego środowiska.

W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego stwierdzono brak ogólnoeuropejskiego przeglądu aktualnej bazy wiedzy na temat nadmiernej frekwencji turystów. W 2019 r., przy wsparciu programu „Kreatywna Europa”, Komisja Europejska przeprowadzi **badania dotyczące zdolności obiektów wrażliwych do przyjmowania turystów**, w tym w odniesieniu do niematerialnych praktyk dziedzictwa kulturowego.

W 2019 r. Komisja Europejska uruchomi również, za pośrednictwem programu „Horyzont 2020”, zaproszenie do składania wniosków dotyczących finansowania **projektów oceniających, w jaki sposób obecność, rozwój, spadek lub brak turystyki kulturalnej wpłynęły na rozwój europejskich regionów i obszarów miejskich**. W stosownych przypadkach położony zostanie nacisk na wykorzystanie funduszy europejskich. Działanie

27 https://www.ace-cae.eu/fileadmin/New_Upload/5_Policies/2018/LEEWARDEN_DECLARATION_FINAL_EN.pdf

ma na celu określenie dobrej polityki i dobrych praktyk dotyczących turystyki kulturalnej, a także opracowanie strategicznych wytycznych dotyczących skutecznego wykorzystania w tym celu europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.

Ponadto przy wsparciu ze strony programu COSME Komisja Europejska będzie zachęcać do **zrównoważonej turystyki w Modelowych Ośrodkach Turystycznych Europy**²⁸. Modelowe Ośrodki Turystyczne Europy to inicjatywa UE nagradzająca ośrodki za ich działania na rzecz rozwoju modeli turystyki, które zapewniają zrównoważenie społeczne, kulturowe, gospodarcze i środowiskowe. W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego Komisja Europejska oznaczyła 19 mało znanych ośrodków, które wykazują się doskonałością w opracowywaniu oferty turystycznej opartej na dziedzictwie kulturowym. W latach 2018–2019 w ramach COSME, europejskiego programu na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, przewiduje się dotacje *ad hoc* w celu wsparcia wszystkich 158 modelowych ośrodków Europy wybranych od 2007 r.

Europejska Stolica Inteligentnej Turystyki to nowa unijna inicjatywa nagradzająca innowacyjną i inteligentną turystykę w europejskich miastach²⁹. Inteligentna turystyka jest odpowiedzią na nowe wyzwania i oczekiwania w szybko zmieniającym się sektorze, obejmującą m.in. dostępność, zrównoważony charakter i uznanie wartości dóbr kultury, w tym dziedzictwa kulturowego. Komisja Europejska zainicjowała pierwszą edycję inicjatywy w 2018 r.; dwa miasta otrzymają tytuł „Europejskiej Stolicy Inteligentnej Turystyki 2019 r.”, natomiast cztery kolejne otrzymają nagrody w czterech kategoriach konkursu (digitalizacja, dostępność, zrównoważony charakter, kreatywność i dziedzictwo kulturowe). Drugą turę selekcji przewiduje się w ramach inicjatywy Europejskich Stolic Inteligentnej Turystyki w 2020 r. Inicjatywa ma na celu stworzenie platformy współpracy i wymiany dobrych praktyk w zakresie inteligentnej turystyki między miastami europejskimi.

„Podróże po światowym dziedzictwie w UE” to inicjatywa UE, realizowana przez Komisję Europejską we współpracy z UNESCO w ramach działania przygotowawczego zaproponowanego przez Parlament Europejski. Jej celem jest opracowanie i reklamowanie czterech tematycznych transeuropejskich szlaków kulturowych łączących 34 znane i mniej znane obiekty światowego dziedzictwa UNESCO w 19 krajach europejskich³⁰. Projekt przyczyni się również do poprawy zarządzania opisywanymi czterema trasami transeuropejskimi przez umożliwienie władzom odpowiedzialnym za zarządzanie dziedzictwem i celami turystycznymi rozwijania wspólnych celów i odpowiedzialności w zakresie wdrażania strategii marketingowych i reklamowych we współpracy z lokalnymi społecznościami.

Ponadto przy wsparciu z programu COSME Komisja Europejska będzie wspierać synergie między przedsiębiorstwami z sektora turystyki a sektorem kultury i sektorem kreatywnym. W 2017 i 2018 r. ogłoszono dwa zaproszenia do składania wniosków dotyczących synergii między sektorem turystyki a sektorem kultury i sektorem kreatywnym. Sześć projektów³¹, którym przyznano finansowanie w ramach pierwszego zaproszenia do składania wniosków, będzie obejmować opracowanie i reklamowanie transnarodowych produktów turystycznych, takich jak szlaki, trasy podróży, oferty turystyczne, w szczególności związane z europejskim dziedzictwem kulturowym, ze szczególnym naciskiem na wykorzystanie technologii związanych z sektorem kultury i sektorem kreatywnym w celu reklamowania tych produktów turystycznych i wzbogacenia oferty dla odwiedzających. Ponadto 7 projektów wybranych w ramach drugiego zaproszenia do składania wniosków³² pozwoli stworzyć oferty dla branży turystycznej w oparciu o potencjał twórczy sektora kultury i sektora kreatywnego oraz rozwijać innowacyjne usługi i produkty w celu poprawy istniejących ofert dla odwiedzających lub opracowania nowych. Realizacja wybranych projektów potrwa do 2021 r.

28 https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/eden/about/themes_en#y2017

29 <https://smarttourismcapital.eu/> Inicjatywa opiera się na wniosku Parlamentu Europejskiego, który zapewnił jej finansowanie na lata 2018–2019 w ramach działania przygotowawczego, i jest wdrażana przez Komisję Europejską.

30 W 2019 r. reklamowana będzie przyjazna dla konsumentów platforma cyfrowa (<http://visitEUWorldHeritage.com>) opracowana wspólnie z National Geographic i dostępna w języku angielskim, francuskim i chińskim, zwłaszcza na długodystansowych rynkach źródłowych (np. w Chinach i Ameryce Północnej).

31 <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/29223>

32 https://ec.europa.eu/growth/content/support-transnational-thematic-tourism-linked-cultural-and-creative-industries_en

W 2019 r. Komisja Europejska, za pośrednictwem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, będzie w dalszym ciągu wspierać odkrywanie obiektów podwodnego dziedzictwa kulturowego na potrzeby ich badania, zachowania, ochrony i waloryzacji. Będzie również w dalszym ciągu wspierać strategię rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność ustanowione z wykorzystaniem podejścia oddolnego, w ramach którego społeczności lokalne określają i propagują projekty wspierające zrównoważony charakter dziedzictwa kulturowego³³. Ponadto w ramach europejskiej sieci informacji i obserwacji środowiska morskiego (EMODNET) nadal będą kompilowane, harmonizowane i udostępniane dane oraz warstwy map cyfrowych dotyczące podwodnego dziedzictwa kulturowego.

Wreszcie, w celu zwiększenia synergii między dziedzictwem naturalnym i kulturowym, w 2019 r. Komisja Europejska opublikuje **sprawozdanie na temat synergii i zintegrowanego zarządzania dziedzictwem naturalnym i kulturowym w ramach sieci Natura 2000**³⁴, ze szczególnym uwzględnieniem zrównoważonej turystyki. Komisja zbada również możliwość ustanowienia **europejskich nagród w dziedzinie dziedzictwa naturalnego w ścisłej współpracy z nagrodą Natura 2000**³⁵ lub w ramach innych istniejących nagród. Nagrodą Natura 2000 wyróżnia się doskonałość w zarządzaniu obszarami Natura 2000 – unijnej ekologicznej sieci obszarów przyrodniczych objętych ochroną. Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego dzięki tej nagrodzie wspierano europejskie dziedzictwo naturalne i uznawanie bliskich powiązań między dobrami naturalnymi i kulturowymi.

Wreszcie obszary wiejskie zawierają wybitne przykłady dziedzictwa kulturowego i naturalnego, które nie tylko należy zachować, lecz także wspierać jako czynnik konkurencyjności i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu. W ramach projektu badawczego RURITAGE³⁶ związanego z programem „Horyzont 2020” w ciągu najbliższych czterech lat w **demonstracyjnych laboratoriach zrównoważonego rozwoju zostanie opracowany nowy model rewitalizacji obszarów wiejskich** za sprawą zwiększenia ich unikalnego potencjału w zakresie dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

33 Niektóre przykłady projektów można znaleźć w sieci FARNET (sieć obszarów rybackich).
https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/cms/farnet2/about/at-a-glance/farnet_en

34 Opracowane w ramach działania 14 planu działania na rzecz przyrody, ludzi i gospodarki
http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/index_en.htm

35 http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/awards/index_en.htm

36 <https://en.unesco.org/ruritage>

FILAR 3: OCHRONA ZAGROŻONEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego zapoczątkował szeroko zakrojoną mobilizację mającą na celu poprawę sposobu zapewniania ochrony dziedzictwa kulturowego na szczeblu europejskim. Począwszy od opracowywania zasad jakości w odniesieniu do interwencji dotyczących dziedzictwa kulturowego, zacieśniania współpracy w zakresie zarządzania ryzykiem³⁷ i zwalczania nielegalnego handlu, ostatecznym celem jest zwiększenie ochrony i odporności europejskiego dziedzictwa kulturowego.

Podjęte działania obejmowały:

- ▶ określenie i wymianę dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem związanym z klęskami żywiołowymi, zapewnienie pierwszego zestawienia strategii i narzędzi na poziomie UE zatytułowanego „Study on Safeguarding Cultural heritage from Natural and Man-Made Disasters” [„Badanie dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego przed klęskami żywiołowymi i katastrofami spowodowanymi przez człowieka”], przyczyniającego się do wdrożenia ram z Sendai dotyczących ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych i torowania drogi lepszej współpracy między państwami członkowskimi³⁸;
- ▶ wspieranie projektów badawczych i projektów w zakresie budowania zdolności umożliwiających lepsze zrozumienie ryzyka związanego z klęskami żywiołowymi w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, dzięki gromadzeniu danych na temat strat w przypadku klęsk i katastrof³⁹ i lepszej bazy dowodowej, oraz umożliwiających dalsze badanie wpływu klęsk żywiołowych na dziedzictwo kulturowe i wzmocnienie środków zapobiegawczych;
- ▶ badania nad nielegalnym handlem dobrami kultury i wykorzystaniem dostępnych technologii w celu zwalczania tego zjawiska; przyczynianie się do głębszego zrozumienia tej działalności przestępczej i sposobów jej zwalczania;

37 Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1313/2013/UE z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności.

38 <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8fe9ea60-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-71040971>

39 Zgodnie z ramami z Sendai dotyczącymi ograniczania ryzyka klęsk żywiołowych, cel C (Szacowana bezpośrednia strata ekonomiczna), https://www.unisdr.org/files/43291_sendaiframefordrren.pdf

- ▶ wzmocnienie zdolności władz lokalnych w zakresie badania przestępstw związanych z dziedzictwem, a także szerzenie, we współpracy z UNESCO, wiedzy o konsekwencjach nielegalnego handlu na europejskim rynku dzieł sztuki;
- ▶ mobilizowanie sektorów dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków do działań w dziedzinie klimatu na rzecz wsparcia porozumienia paryskiego przy okazji wydarzenia „Climate Heritage Mobilisation”. Odnosne działania zorganizowano w ramach szczytu w sprawie globalnych działań na rzecz klimatu w 2018 r. we współpracy z ICOMOS⁴⁰;
- ▶ zidentyfikowanie najbardziej zagrożonych zabytków, obiektów i krajobrazów w Europie oraz mobilizację partnerów publicznych i prywatnych na wszystkich szczeblach w celu zapewnienia tym skarbom dziedzictwa stabilnej przyszłości za pomocą programu „7 Most Endangered”⁴¹, we współpracy z Europa Nostra.

PRZYSZŁOŚĆ: NOWE DZIAŁANIA W RAMACH FILARU

W przedmiotowych ramach określono, w jaki sposób należy kontynuować i rozszerzać te inicjatywy przez nakreślenie trzech grup działań mających na celu: a) zwalczanie nielegalnego handlu dobrami kultury b) podnoszenie jakości fizycznych interwencji dotyczących dziedzictwa kulturowego oraz c) ochronę dziedzictwa kulturowego przed klęskami żywiołowymi i zmianą klimatu.

GRUPA DZIAŁAŃ 7:

Zwalczanie nielegalnego handlu dobrami kultury

Toczą się dyskusje na temat wniosku ustawodawczego Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego **rozporządzenia UE w sprawie przywozu dóbr kultury**⁴², mającego na celu zwalczanie nielegalnego przywozu i handlu dobrami kultury. Rozporządzenie zapewni zharmonizowane przepisy i normy kontroli na granicach UE w momencie, gdy dobra kultury są wprowadzane do UE. Samo prawodawstwo nie może jednak wyeliminować omawianego problemu i potrzebne są dodatkowe środki.

W marcu 2019 r. Komisja Europejska opublikuje **badanie, które zapewni decydom i organom odpowiedzialnym za egzekwowanie prawa lepsze zrozumienie tras wykorzystywanych przez handlarzy przy wprowadzaniu dóbr do UE oraz ilości dóbr przez nich wprowadzanych**. Będzie ono również zawierać przegląd istniejących nowych narzędzi technologicznych, które można wykorzystać do zwalczania opisywanego przestępstwa.

UE zacieśni również **współpracę z UNESCO i Radą Europy**. W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego rozpoczęto realizację dwóch wspólnych działań UE i UNESCO: konferencji na temat budowania zdolności pt. „Engaging the European art market in the fight against the illicit trafficking of cultural property” [„Angażowanie europejskiego rynku dzieł sztuki w walkę z nielegalnym handlem dobrami kultury”] oraz „Training the European judiciary and law enforcement officials on the fight against the illicit trafficking in cultural property” [„Szkolenia europejskich urzędników wymiaru sprawiedliwości i organów odpowiedzialnych za egzekwowanie prawa w zakresie zwalczania nielegalnego handlu dobrami kultury”]. W 2019 r. projekt ten będzie skierowany do dodatkowych pracowników wymiaru sprawiedliwości i organów egzekwowania prawa w UE oraz będzie realizowany w wybranych państwach trzecich.

Chociaż inicjatywy na rzecz ochrony zagrożonego dziedzictwa kulturowego i powstrzymania związanego z nim nielegalnego handlu są liczne, przeważnie są one nieskoordynowane. Dlatego w ramach programu „Horyzont 2020” Komisja Europejska utworzy **platformę dotyczącą zagrożonego dziedzictwa kulturowego i nielegalnego handlu dobrami kultury**. Od 2019 r. platforma ta połączy naukowców, zainteresowane strony i decydentów.

40 <http://climateheritage.org/>

41 <http://7mostendangered.eu/>

42 https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e1fd9ba7-67a8-11e7-b2f2-01aa75ed71a1.0014.02/DOC_1&format=PDF

Będą oni wymieniać dobre praktyki, propagować wzajemne uczenie się i koordynację oraz identyfikować luki w zakresie wiedzy i interwencji. Platforma stanie się ważnym europejskim punktem odniesienia przy tworzeniu sieci kontaktów transnarodowych i interdyscyplinarnych w tej dziedzinie.

GRUPA DZIAŁAŃ 8:

Podnoszenie jakości interwencji w europejskim środowisku historycznym i obiektach dziedzictwa kulturowego

Niskiej jakości interwencje dotyczące dziedzictwa kulturowego mogą zaszkodzić niemożliwym do zastąpienia elementom historycznym, ich środowisku i powiązanym praktykom związanym z dziedzictwem niematerialnym.

Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego grupa ekspertów koordynowana przez Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków (ICOMOS) we współpracy z Komisją Europejską pracowała nad określeniem **zasad jakości interwencji (ze szczególnym uwzględnieniem interwencji finansowanych przez UE) w europejskim środowisku historycznym i obiektach dziedzictwa kulturowego**. W listopadzie 2018 r. grupa ekspertów przedstawiła dokument dotyczący zasad jakości i wytyczne w sprawie interwencji dotyczących dziedzictwa kulturowego. W 2019 r. Komisja Europejska przedstawi te zasady w drodze konsultacji publicznych, tak aby mogły one w późniejszym czasie kierować przyszłymi dyskusjami na temat wykorzystania funduszy UE w tym celu⁴³.

Ponadto w ramach programu Kreatywna Europa w 2019 r. i 2020 r. Komisja Europejska zorganizuje **wzajemne uczenie się i wizyty studyjne dla decydentów na szczeblu regionalnym i miejskim**. Będzie to miało na celu wspieranie transferu wiedzy o zasadach jakości interwencji dotyczących materialnego dziedzictwa kulturowego.

Platforma utworzona w ramach programu „Horyzont 2020” zgromadzi również badaczy, specjalistów, zainteresowane strony i decydentów w celu wskazania problemów, praktyk i luk w polityce związanych z oceną skutków i jakością interwencji w europejskim środowisku historycznym i obiektach dziedzictwa kulturowego. Przewiduje się, że realizacja wybranego projektu rozpocznie się w grudniu 2019 r. Od 2020 r. platforma stanie się punktem odniesienia dla transnarodowej i interdyscyplinarnej współpracy w tej dziedzinie.

Wreszcie w ramach projektu pilotażowego zaproponowanego przez Parlament Europejski Komisja Europejska wesprze szeroko zakrojone badanie co najmniej 1 500 **cmmentarzy żydowskich** w pięciu wybranych państwach europejskich (Grecja, Litwa, Mołdawia, Słowacja i Ukraina). Celem projektu będzie również określenie dobrych praktyk w zakresie ochrony żydowskich miejsc pochówku oraz zaproponowanie modelu ich skutecznej ochrony, w tym przez zaangażowanie społeczności.

GRUPA DZIAŁAŃ 9:

Ochrona dziedzictwa kulturowego przed klęskami żywiołowymi i zmianą klimatu

Modernizacja zabytkowych budynków w Europie pod względem ich odporności na trzęsienia ziemi ma coraz większe znaczenie po kilku dramatycznych trzęsieniach ziemi, które miały ostatnio miejsce, zwłaszcza we Włoszech i w Grecji. Jednocześnie chcemy zwiększyć energooszczędność obiektów dziedzictwa kulturowego. Od 2019 r. Wspólne Centrum Badawcze będzie pracować nad projektem badawczym o nazwie iRESIST+. Zapewni on opracowanie **nowatorskiego podejścia do jednoczesnej modernizacji istniejących budynków historycznych pod względem sejsmicznym i energetycznym**.

Zmiana klimatu i zagrożenia naturalne, jeżeli nie będzie się im przeciwdziałać, mogą w coraz większym stopniu szkodzić dziedzictwu kulturowemu. Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego, przy wsparciu ze strony programu „Horyzont 2020”, Komisja Europejska przeznaczyła łączny budżet o wysokości 18 mln EUR na projekty badawcze i innowacyjne służące opracowaniu i przetestowaniu nowych rozwiązań mających na celu

⁴³ W tym na potrzeby koordynacji z ocenami oddziaływania na środowisko wymaganymi na podstawie przepisów UE, w szczególności odpowiednimi ocenami na podstawie dyrektywy 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

zwiększenie odporności osad historycznych i wspieranie ich zrównoważonej odbudowy w przypadku katastrof. Począwszy od czerwca 2019 r. projekty te przyczynią się do opracowania i rozpowszechnienia opartych na dowodach i racjonalnych pod względem kosztów **strategii dostosowawczych i łagodzących skutki, a także metod, planów i innych narzędzi zaradczych służących ochronie europejskiego dziedzictwa kulturowego.**

Ponadto w latach 2019–2020, przy wsparciu Komisji Europejskiej, grupa ekspertów z państw członkowskich UE pracujących w ramach otwartej metody koordynacji⁴⁴ będzie **analizować innowacyjne środki z zakresu polityki w związku ze zmianą klimatu w odniesieniu do obiektów dziedzictwa kulturowego oraz dzielić się tymi środkami.** Szczególny nacisk zostanie położony na efektywność energetyczną, przekształcanie krajobrazów kulturowych oraz bezpieczeństwo dziedzictwa w ekstremalnych warunkach klimatycznych.

W 2019 r. w następstwie przeglądu realizowanych i wcześniejszych projektów w zakresie badań naukowych i innowacji w ramach programu „Horyzont 2020”, które mają na celu zwiększenie **odporności dziedzictwa kulturowego i ochronę tego dziedzictwa przed wieloma zagrożeniami**, Komisja Europejska opublikuje sprawozdanie zawierające wyniki i zalecenia ekspertów dotyczące strategii politycznych. Przyczyni się to do rozpowszechniania i stosowania wyników badań.

Co więcej, w ramach Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności⁴⁵ Komisja Europejska finansuje projekty w zakresie zapobiegania i gotowości, w tym w dziedzinie dziedzictwa kulturowego. Przyczynia się to między innymi do poprawy gromadzenia danych oraz wspierania zdolności w zakresie zapobiegania, gotowości i reagowania w przypadku klęski żywiołowej.

44 Otwarta metoda koordynacji to dobrowolna forma współpracy między państwami członkowskimi UE.

45 Decyzja wykonawcza Komisji C(2017) 8567 final z dnia 19 grudnia 2017 r. przyjmująca roczny program prac na 2018 r. w ramach decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1313/2013/UE w sprawie Unijnego Mechanizmu Ochrony Ludności.

FILAR 4: MOBILIZOWANIE WIEDZY I BADAŃ NAUKOWYCH

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego zapoczątkował szeroko zakrojone działania wspierające powstawanie innowacyjnych i zaawansowanych rozwiązań w odpowiedzi na wyzwania związane z sektorem dziedzictwa kulturowego. Obejmowały one innowacje technologiczne i badania mające na celu zachowanie i wzmocnienie dziedzictwa kulturowego, a także innowacje społeczne służące opracowaniu nowych modeli zarządzania bardziej sprzyjających włączeniu społecznemu.

W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego Komisja Europejska podjęła działania mające na celu:

- ▶ zapewnienie finansowania projektów w zakresie badań i innowacji związanych z dziedzictwem w drodze siedmiu zaproszeń do składania wniosków w ramach programu „Horyzont 2020”, przy czym całkowita kwota inwestycji wyniesie ponad 66 mln EUR, z dodatkowym budżetem na pokrycie projektów oddolnych;
- ▶ propagowanie doskonałości i prezentowanie dobrych praktyk w zakresie badań naukowych finansowanych przez UE, w tym przez działania w zakresie rozpowszechniania rezultatów oraz wydarzenia i konferencje na wysokim szczeblu;
- ▶ generowanie i rozpowszechnianie wiedzy, w tym publikacja „Policy Review: Innovation in Cultural Heritage Research” [„Przegląd polityki: innowacje w dziedzinie badań dziedzictwa kulturowego”]⁴⁶, pakiet wyników Cordis zatytułowany „Heritage at Risk: EU research and innovation for a more resilient cultural heritage” [„Zagrożone dziedzictwo: badania naukowe i innowacje w UE na rzecz bardziej odpornego dziedzictwa kulturowego”]⁴⁷ oraz publikacja zatytułowana „Innovative solutions for Cultural Heritage” [„Innowacyjne rozwiązania w zakresie dziedzictwa kulturowego”]⁴⁸;
- ▶ opracowanie podręcznika dobrych praktyk dla instytucji kulturalnych i edukacyjnych. Podręcznik zawiera zalecenia dotyczące umiejętności, szkoleń i transferu wiedzy w tradycyjnych i nowych zawodach związanych

46 <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1dd62bd1-2216-11e8-ac73-01aa75ed71a1>

47 <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1dcbe60b-79ba-11e8-ac6a-01aa75ed71a1/>

48 <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2a7477b0-e988-11e8-b690-01aa75ed71a1/language-en>

z dziedzictwem (opracowany przez grupę ekspertów krajowych i Komisję Europejską w ramach planu prac w dziedzinie kultury na lata 2015–2018 ⁴⁹);

- ▶ wspieranie rozwoju innowacyjnych narzędzi zaprojektowanych z myślą o dziedzictwie kulturowym w ścisłej współpracy ze Wspólnym Centrum Badawczym;
- ▶ wspieranie europejskiego tygodnia na rzecz konserwacji i odnowy, zorganizowanego przez europejską konfederację organizacji zajmujących się konserwacją i odnową w celu podnoszenia świadomości znaczenia konserwacji i odnowy dla ochrony dziedzictwa kulturowego;
- ▶ współfinansowanie wspólnego projektu pilotażowego UE i Rady Europy zatytułowanego „STEPS”. Społeczności zaangażowane w projekt w Lizbonie i Rijece przyczyniły się do sporządzenia mapy dziedzictwa kulturowego w ich sąsiedztwie. Celem projektu było zbadanie realistycznych modeli partycypacyjnego sprawowania rządów i oszacowanie wpływu tych podejść na dziedzictwo kulturowe jako zasób przyczyniający się do rozwoju i spójności społeczności;
- ▶ analiza pokrywania się obszarów obiektów kulturowych i przyrodniczych ⁵⁰;
- ▶ opublikowanie sprawozdania grupy ekspertów UE ds. zarządzania partycypacyjnego dziedzictwem kulturowym ⁵¹.

PRZYSZŁOŚĆ: NOWE DZIAŁANIA W RAMACH FILARU

W niniejszych ramach określono, w jaki sposób należy kontynuować i rozszerzać te inicjatywy i realizować trzy grupy działań w celu: a) wykorzystania potencjału narzędzi technologicznych na rzecz innowacji w zakresie dziedzictwa kulturowego, b) wspierania innowacji społecznych oraz c) podnoszenia poziomu umiejętności w dziedzinie dziedzictwa kulturowego.

GRUPA DZIAŁAŃ 10:

Narzędzia technologiczne na potrzeby innowacji w dziedzinie dziedzictwa kulturowego

Podczas Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego program „Horyzont 2020” w znacznym stopniu przyczynił się do zachowania dziedzictwa kulturowego za sprawą nowatorskich badań naukowych, opracowania zaawansowanych materiałów służących ochronie i wykorzystania zaawansowanych technologii cyfrowych, w tym technologii 3D.

Digitalizacja nadal koncentruje się głównie na utrwaleniu wyglądu zewnętrznego przedmiotów, zbiorów lub obiektów. Ponieważ dziedzictwo ma charakter zarówno materialny, jak i niematerialny, wyzwaniem jest stworzenie bardziej dynamicznych i spersonalizowanych zasobów cyfrowych. W ramach wyzwania społecznego 6 programu „Horyzont 2020” Komisja Europejska sfinansuje **projekty badawcze i innowacyjne w zakresie zaawansowanej digitalizacji i przechowywania zasobów cyfrowych** w celu opracowania nowych technologii i metod, które pomogą przedstawiać dziedzictwo kulturowe w sposób kompleksowy i atrakcyjny. Zaproszenie do składania wniosków, ze wstępnym budżetem w wysokości 20 mln EUR, zostanie opublikowane pod koniec 2019 r.

Ponadto **Społeczność Innowatorów w Dziedzictwie Kulturowym** ⁵², zainicjowana przez Komisję Europejską pod koniec 2018 r. w celu wypełnienia luki między badaniami naukowymi, rynkiem i społeczeństwem, zapewni wirtualne środowisko międzynarodowe, w którym innowatorzy będą dzielić się wynikami, wymieniać pomysłami, znajdować nowych partnerów, tworzyć nowe synergie i opracowywać nowe strategie. Będzie

49 <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16094-2014-INIT/pl/pdf>

50 <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/pdf/Nature-and-Culture-leaflet-web.pdf>

51 <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b8837a15-437c-11e8-a9f4-01aa75ed71a1/language-en>

52 <http://innovatorsinculturalheritage.eu/>

ona również wspierać rozpowszechnianie wyników badań naukowych i innowacji w kwestiach związanych z dziedzictwem.

Ponadto w 2019 r. **usługi programu Copernicus zostaną rozszerzone na dziedzictwo kulturowe**. Unijny program obserwacji Ziemi Copernicus polega na obserwowaniu naszej planety i dostarczaniu darmowych i otwartych danych, które stanowią cenny zasób na potrzeby monitorowania i ochrony dziedzictwa kulturowego na szczeblu europejskim i światowym. W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego Komisja Europejska prowadziła badanie zatytułowane „Copernicus services in support to Cultural Heritage” [„Usługi programu Copernicus na rzecz wspierania dziedzictwa kulturowego”], które zostało przedstawione w październiku 2018 r. Począwszy od 2019 r. Komisja Europejska będzie wykorzystywać usługi programu Copernicus na rzecz ochrony dziedzictwa i zarządzania nim.

GRUPA DZIAŁAŃ 11: **Wspieranie innowacji społecznych** **i kompetencji w zakresie** **dziedzictwa kulturowego**

Konwencja ramowa Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (tak zwana „konwencja z Faro”) zachęca do lepszego zrozumienia dziedzictwa oraz jego związku ze społecznościami i społeczeństwem.

W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego Komisja Europejska i Rada Europy zainicjowały wspólny projekt mający na celu **propagowanie zasad „konwencji z Faro”**, zachęcanie społeczeństwa obywatelskiego do odgrywania roli w zarządzaniu dziedzictwem oraz zwiększenie liczby państw członkowskich UE będących sygnatariuszami. W 2019 r. będzie to skutkowało serią warsztatów i publikacją badania dotyczącego doświadczeń, wniosków i zaleceń.

Ponadto Komisja Europejska zamierza wspierać **dalsze eksperymentowanie i badania naukowe dotyczące wpływu produkcji kulturalnej i udziału w życiu kulturalnym na dobrostan i zdrowie ludzi**. Celem jest zapewnienie solidniejszych podstaw naukowych nowego cyklu polityk w zakresie zdrowia publicznego, który uwzględniłby związane z kulturą korzyści w propagowaniu lepszej jakości życia, strategiach zapobiegania chorobom i medycynie komplementarnej. Począwszy od 2019 r., za pośrednictwem programu Kreatywna Europa, Komisja Europejska będzie wspierać działania komunikacyjne mające na celu rozpowszechnianie wyników trwających eksperymentów i badań w tej dziedzinie.

Zasadnicze znaczenie dla UE ma wykorzystanie pozycji lidera na arenie światowej w innowacyjnych aspektach strategii politycznych w zakresie dziedzictwa kulturowego. W 2019 r., aby wspólnie opracować konkretne rozwiązania, Komisja Europejska zorganizuje trzy doroczne spotkania poświęcone przyszłości dziedzictwa, mające stanowić **globalne platformy rozwiązywania problemów**. Platformy te będą angażowały rządy krajowe i ich agencje, kluczowe instytucje globalne, ekspertów i młodych światowych liderów. Za pośrednictwem programu Kreatywna Europa spotkania w ramach platformy odbędą się w latach 2019–2020, najpierw w Dublinie (dziedzictwo i innowacje społeczne), następnie w Pradze (dziedzictwo, platformy cyfrowe oraz sektor kultury i sektor kreatywny), a na koniec w Lizbonie (dziedzictwo i rewitalizacja obszarów miejskich).

Platformy pomogą w rozpowszechnianiu wyników trwających eksperymentów i badań wśród instytucji dziedzictwa kulturowego i zainteresowanych stron oraz w dziedzinie polityki społecznej. Mogą one przykładowo obejmować integrację fachowej wiedzy kulturalnej w zakresie psychologii społecznej, neurokognitywistyki i neuronauki społecznej, antropologii, socjologii i ekonomii.

Ponadto rozpoczęto działanie przygotowawcze Parlamentu Europejskiego w celu wspierania **innowacyjnych modeli biznesowych dla domów prywatnych należących do dziedzictwa kulturowego** w Europie. W jego ramach zostaną określone innowacyjne modele biznesowe w zakresie zarządzania domami należącymi do dziedzictwa kulturowego będącymi w posiadaniu rodzin oraz zostaną przedstawione zalecenia polityczne i narzędzia służące zabezpieczeniu ich przyszłości w zrównoważony sposób. Projekt, uruchomiony latem 2018 r., będzie okazywał do przeprowadzenia badania, zorganizowania warsztatów i przedstawienia wyników podczas konferencji końcowej, która odbędzie się we wrześniu 2019 r.

GRUPA DZIAŁAŃ 12:
Podnoszenie umiejętności w zawodach
związanych z dziedzictwem kulturowym

Począwszy od 2019 r., opierając się na zaleceniach ekspertów z państw członkowskich UE przedstawionych w grudniu 2018 r.⁵³, Komisja Europejska będzie wspierać początkowy i dalszy rozwój wykwalifikowanych specjalistów oraz poprawę zarządzania wiedzą i transferu wiedzy w sektorze dziedzictwa kulturowego poprzez projekty, w tym w ramach programu Erasmus+.

Celem zaproszeń do składania wniosków w ramach programu Erasmus+ będzie zidentyfikowanie zagrożonych umiejętności, zebranie danych statystycznych, określenie profili zawodowych i opracowanie ram służących podnoszeniu świadomości i przyciąganiu młodych pokoleń do zawodów związanych z dziedzictwem.

⁵³ Grupa ekspertów działająca w ramach otwartej metody koordynacji ustanowiona programem prac Rady w dziedzinie kultury na lata 2014–2018.

FILAR 5: ZACIEŚNIENIE WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego zapewnił wsparcie na rzecz wdrożenia strategii UE dotyczącej międzynarodowych stosunków kulturalnych w oparciu o zainteresowanie i potrzeby krajów partnerskich oraz wiedzę fachową Europy na temat dziedzictwa kulturowego.

Udział krajów partnerskich w działaniach prowadzonych w ramach Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego obejmował organizowanie wydarzeń, uczestniczenie w programach współpracy i prowadzenie kampanii komunikacyjnych.

Dziewięć państw niebędących członkami UE, w tym kraje Bałkanów Zachodnich, Partnerstwa Wschodniego oraz Europejskiego Obszaru Gospodarczego ⁵⁴, zostało włączonych do Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego jako kraje stowarzyszone.

Europejski Rok Dziedzictwa Kulturowego stał się wydarzeniem o zasięgu globalnym również dzięki EUNIC, Europejskiemu Stowarzyszeniu Narodowych Instytutów Kultury, które zorganizowało szereg specjalnych wydarzeń, a także dzięki wsparciu delegatur Unii. Wiele z tych delegatur opracowało szereg inicjatyw, które ożywiły partnerstwa lokalne i przybliżyły dziedzictwo kulturowe Europy społecznościom lokalnym na całym świecie. Przykładowo:

- ▶ delegatury Unii w Argentynie, Chinach, Kanadzie, na Kubie, w Republice Mauritiusu, Meksyku i Republice Seszeli zorganizowały wystawy fotograficzne poświęcone Europejskiemu Rokowi Dziedzictwa Kulturowego;
- ▶ delegatura Unii w Indiach zorganizowała konferencję na temat partnerstwa UE i Indii na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
- ▶ delegatura Unii w USA we współpracy z Europeaną zorganizowała publiczne wydarzenie poświęcone ochronie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego;
- ▶ delegatura Unii w Republice Dominikańskiej była kuratorem bogatego programu kulturalnego na potrzeby „Tygodnia Europy”, w tym konkursów krajowych, wydarzeń kulturalnych, warsztatów i europejskiego festiwalu gastronomicznego;

⁵⁴ Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Macedonia Północna, Serbia, Gruzja, Islandia, Norwegia, i Szwajcaria.

- ▶ delegatury Unii w Chinach i Korei Południowej poświęciły swój doroczny Festiwal filmów UE tematowi dziedzictwa filmowego;
- ▶ delegatura Unii w Macedonii Północnej ogłosiła zaproszenie do składania wniosków dotyczących finansowania projektów związanych z Europejskim Rokiem Dziedzictwa Kulturowego;
- ▶ delegatura Unii w Rosji zorganizowała i wspierała program kulturalny obejmujący wystawę fotograficzną poświęconą dziedzictwu rzeźbiarskiemu, festiwal filmowy i teatralny oraz festiwal „Discover Your Europe at the Hermitage” [„Odkryj swoją Europę w Ermitażu”] z wystawami, warsztatami, wykładami, pokazami filmowymi, muzyką i grami na świeżym powietrzu.

PRZYSZŁOŚĆ: NOWE DZIAŁANIA W RAMACH FILARU

W niniejszych ramach przedstawiono sposoby wykorzystania działań zainicjowanych w trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego. Określono w nich również trzy grupy działań mających na celu wzmocnienie współpracy międzynarodowej w zakresie dziedzictwa kulturowego.

GRUPA DZIAŁAŃ 13: Działania ukierunkowane na obszary geograficzne

W 2019 r. Komisja Europejska uruchomi **nowy program na rzecz kultury i kreatywności w ramach Partnerstwa Wschodniego, poświęcony m. in. dziedzictwu kulturowemu**. Program ten będzie oparty na pozytywnych wynikach jego poprzednika – programu, który zapewnił pomoc techniczną dla sektora kultury i sektora kreatywnego oraz lepszą ochronę dziedzictwa kulturowego na szczeblu lokalnym. Inwestycje w ramach nowego programu będą nadal ukierunkowane na dziedzictwo kulturowe. Beneficjentami programu będzie sześć państw Partnerstwa Wschodniego: Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzja, Mołdawia i Ukraina.

W 2019 r. nowe fundusze zostaną przeznaczone na **projekty w regionie południowego sąsiedztwa mające na celu angażowanie młodych ludzi i instytucji regionalnych w dziedzictwo kulturowe** oraz propagowanie różnorodności kulturowej jako istotnego elementu zapobiegającego brutalnemu ekstremizmowi. Ogłoszenie zaproszenia do składania wniosków dotyczących projektów w zakresie dziedzictwa kulturowego w regionie południowego sąsiedztwa zaplanowano na pierwszy kwartał 2019 r. Krajami kwalifikującymi się będą: Algieria, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Libia, Maroko, Palestyna, Syria i Tunezja.

Ponadto w 2019 r. Komisja Europejska uruchomi **nowy program europejski w Tunezji, z budżetem 45 mln EUR**. Przyczyni się on do dywersyfikacji turystyki, rozwoju rzemiosła, tworzenia łańcuchów wartości oraz wzmocnienia dziedzictwa kulturowego. Celem programu będzie: (i) remont około piętnastu interesujących budynków i rozwój szlaków turystycznych w historycznych centrach – medynach; (ii) wspieranie projektów związanych z odnawianymi budynkami; (iii) odnowienie i podniesienie wartości Muzeum Kartaginy i Placu UNESCO; iv) utworzenie ośrodka interpretacji pokazującego bogactwo obiektu, jakim jest Kartagina.

Bazując na przykładach korzystnych działań z ostatnich lat, w 2019 r. Komisja Europejska będzie wspierać kraje partnerskie zapewniając **pomoc techniczną, wymianę informacji i wzajemne uczenie się w zakresie dziedzictwa kulturowego**. Wsparcie to będzie zapewniane za pomocą instrumentu pomocy technicznej i wymiany informacji (Instrument Partnerstwa), m.in. na Bałkanach Zachodnich oraz w krajach wschodniego i południowego sąsiedztwa.

W trakcie Europejskiego Roku Dziedzictwa Kulturowego UE zainwestowała 3,4 mln EUR w podkreślenie wartości **korytarzy Dziedzictwa Jedwabnego Szlaku**. Inicjatywa otrzymuje wsparcie w ramach programu „Globalne dobra publiczne i wyzwania o skali światowej” Unii Europejskiej i potrwa do 2021 r. Obejmuje głównie Afganistan, Iran i państwa Azji Środkowej (Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan). Jej głównym celem jest sprzyjanie tworzeniu miejsc pracy przez ochronę i wzmacnianie

dziedzictwa kulturowego, wspieranie lokalnych strategii rozwoju, zrównoważonej turystyki, rozwoju umiejętności, spójności społecznej, budowania tożsamości i wymianę wiedzy.

Co więcej, począwszy od 2019 r. Instrument na rzecz przyczyniania się do Stabilności i Pokoju będzie służył finansowaniu **wspólnego projektu UE i UNESCO mającego na celu ochronę dziedzictwa kulturowego i różnorodności w złożonych sytuacjach kryzysowych** w takich państwach jak Irak, Jemen, Libia i Syria. Projekt ma na celu wspieranie ochrony zagrożonego dziedzictwa kulturowego przy jednoczesnym wzmacnianiu pozytywnej roli kultury w wspieraniu odpornych, zróżnicowanych kulturowo społeczeństw oraz umożliwianiu opracowania bardziej zrównoważonego podejścia do pokoju i stabilności w kontekście przejściowym.

GRUPA DZIAŁAŃ 14:

Działania horyzontalne/globalne

Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony może odgrywać pewną rolę w ochronie dziedzictwa kulturowego. W stosownych przypadkach oraz w ramach środków i zdolności misje WPBiO mogą wspierać, we współpracy z delegaturami Unii i innymi właściwymi partnerami UE, działania w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego (identyfikację, monitorowanie, mentoring, wymianę dobrych praktyk oraz – w ramach instrumentów finansowania zewnętrznego – budowanie zdolności lokalnych partnerów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego).

Ponadto w 2019 r. program „Horyzont 2020” umożliwi utworzenie **międzynarodowej sieci na rzecz innowacji i dyplomacji w zakresie dziedzictwa kulturowego**. Dzięki temu możliwe będzie wykorzystanie wiedzy fachowej UE w dziedzinie dziedzictwa kulturowego w celu zapewnienia pomocy w państwach trzecich, w szczególności tam, gdzie zagrożone jest dziedzictwo kulturowe. W obszarach swojej działalności (krajach objętych europejską polityką sąsiedztwa, Ameryce Łacińskiej, Afryce i Azji) sieć ta będzie zapewniać szkolenia, mobilizować wiedzę i wspierać innowacyjne, dostosowane do potrzeb rozwiązania w poszczególnych dziedzinach.

Jak skontaktować się z UE

Osobiście

W całej Unii Europejskiej istnieje kilkaset centrów informacyjnych Europe Direct. Adres najbliższego centrum można znaleźć na stronie: https://europa.eu/european-union/contact_pl.

Telefonicznie lub drogą mailową

Europe Direct to serwis informacyjny, który udziela odpowiedzi na pytania na temat Unii Europejskiej.

Można się z nim skontaktować:

- dzwoniąc pod bezpłatny numer telefonu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektórzy operatorzy mogą naliczać opłaty za te połączenia),
- dzwoniąc pod standardowy numer telefonu: +32 22999696,
- drogą mailową: https://europa.eu/european-union/contact_pl

Wyszukiwanie informacji o UE

Online

Informacje o Unii Europejskiej są dostępne we wszystkich językach urzędowych UE w portalu Europa: https://europa.eu/european-union/index_pl.

Publikacje UE

Bezpłatne i odpłatne publikacje UE można pobrać lub zamówić w serwisie EU Bookshop:

<https://publications.europa.eu/bookshop>. Większą liczbę egzemplarzy bezpłatnych publikacji można otrzymać, kontaktując się z serwisem Europe Direct lub z lokalnym centrum informacyjnym (zob. https://europa.eu/european-union/contact_pl).

Prawo UE i powiązane dokumenty

Informacje prawne dotyczące UE, w tym wszystkie unijne akty prawne od 1952 r., są dostępne we wszystkich językach urzędowych UE w portalu EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

Portal Otwartych Danych UE

Unijny portal otwartych danych (<http://data.europa.eu/euodp/pl>) umożliwia dostęp do zbiorów danych pochodzących z instytucji i innych organów UE. Dane można pobierać i wykorzystywać bezpłatnie, zarówno do celów komercyjnych, jak i niekomercyjnych.

**Urząd Publikacji
Unii Europejskiej**